

ΣΧΟΛΗ

Α.Τ.Ε.Ι ΠΕΙΡΑΙΑ

ΤΜΗΜΑ

ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

«ΘΕΜΑ»

ΕΥΕΛΙΚΤΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ

Σπουδαστές: ΜΕΤΣΑΛΙΟΥ ΛΟΡΙΑΝ Α.Μ.: 12985

:ΣΙΝΑΝΑΪ ΓΚΕΝΤΙΑΝ Α.Μ.:13169

Εισηγητής: ΧΥΖ ΑΛΙΝΑ

2014

Πρόλογος

Τα τελευταία χρόνια παρατηρείται μια τάση για επέκταση των ευέλικτων μορφών απασχόλησης. Η τάση αυτή έγκειται στο μετασχηματισμό του παραγωγικού υποδείγματος που με τη σειρά του έχει επηρεάσει το μοντέλο λειτουργίας των αγορών εργασίας. Η διαδικασία της αναδιάρθρωσης των παραγωγικών δομών, που προκύπτει ως αποτέλεσμα της ραγδαίας τεχνολογικής ανάπτυξης, έχει οδηγήσει στην defactoεξάπλωση των νέων μορφών απασχόλησης οι οποίες οδηγούν στην δημιουργία ενός νέου συστήματος εργασίας που λειτουργεί ως αναπόδραστο στοιχείο της σύγχρονης οργάνωσης της οικονομίας και την ίδια στιγμή μετασχηματίζουν θεμελιακά τις αγορές εργασίες.

Παράλληλα, η ανάγκη για μεγαλύτερη ποιότητα στην εργασία και η αύξηση του ποσοστού των ανέργων έχει επιτείνει την ανάγκη για παρεμβάσεις που θα δίνουν βιώσιμες λύσεις όσον αφορά στο ζήτημα της απασχόλησης και της προάσπισης της ασφάλειας των εργαζομένων. Τα τελευταία χρόνια πρωτοβουλίες σε εθνικό επίπεδο ή σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν αποφέρει νέες ρυθμίσεις στο Εργατικό Δίκαιο.

Αναφορικά με το επίπεδο των επιχειρήσεων, στο συγκεκριμένο έχει ενταθεί η ανάγκη που αφορά στην ανάπτυξη σύνθετων ικανοτήτων των εργαζομένων, αλλά και για την εξασφάλιση συνθηκών κινητικότητας και πολυδυναμίας του εργατικού δυναμικού. Αυτές οι αλλαγές επιφέρουν μεγάλες αυξήσεις στην ένταση κεφαλαίου, επιτρέπουν τις υψηλές αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας, την παραγωγή ποικιλίας προϊόντων και τον αυστηρό έλεγχο της ποιότητας.

Σκοπός μας στη συγκεκριμένη εργασία είναι να αναλύσουμε την έννοια της ευελιξίας στην απασχόληση και τις ακολουθούμενες πολιτικές απασχόλησης που

προωθούν την έννοια της ευελιξίας στο εργασιακό περιβάλλον. Περιγράφουμε το περιβάλλον της απασχόλησης στην Ελλάδα και τις εξελίξεις όσον αφορά στην ανάπτυξη των νέων ευέλικτων προγραμμάτων εργασίας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά την κυρία XYZ ΑΛΙΝΑ Καθηγήτρια μας για την ανάθεση της πτυχιακής εργασίας. Δίχως την αμέριστη συμπαράσταση και τις πολύτιμες συμβουλές της θα ήταν αδύνατη η ολοκλήρωση αυτής της εργασίας. Τέλος, θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε και τις οικογένειες μας για τη συμπαράστασή τους καθ' όλα τα χρόνια των σπουδών μας, καθώς επίσης και τους φίλους για τη βοήθειά και την συμπαραστάσή τους .

Abstract

Recent years have seen a trend towards expansion of flexible forms of employment. This trend is the transformation of the production model in turn has affected the operating model of labor markets. The process of restructuring the production process, which occurs as a result of the rapid technological development which has led to the de facto expansion of new forms of employment which lead to the creation of a new working system that operates as an inescapable element of modern economic organization and at the same time fundamentally transforming labor markets.

At the same time, the need for greater quality in work and increase the percentage of unemployed has exacerbated the need for interventions that will provide viable solutions to the issue of employment and protecting the safety of workers. In recent years initiatives at national or EU level have yielded new regulations in Labor Law.

Regarding the level of enterprises, in particular has intensified the need on the development of complex skills of workers, but also for ensuring safe mobility and versatile workforce. These changes lead to large increases in capital intensity, allowing the high increases in labor productivity, producing variety of products and strict quality control.

Our aim in this work is to analyze the notion of flexibility in employment and followed employment policies that promote flexibility in the workplace. We describe the environment of employment in Greece and developments with regard to the development of new flexible work programs.

Πίνακας περιεχομένων

Πρόλογος.....	3
Abstract.....	4
Κεφάλαιο 1 ^ο	8
Η σύγχρονη ελληνική αγορά εργασίας.....	8
1.1. Εισαγωγή.....	8
1.2. Η απασχόληση στους κλάδους της οικονομίας.....	11
1.3. Εξελίξεις της απασχόλησης, του εργατικού δυναμικού και της ανεργίας.....	13
1.3.1. Απασχόληση και ανεργία το Α΄ τρίμηνο του 2013.....	19
1.3.2. Η απασχόληση και ανεργία στις περιφέρειες.....	24
Κεφάλαιο 2 ^ο	28
Ευελιξία στην Ελληνική αγορά εργασίας.....	28
2.1. Εισαγωγή.....	28
2.2. Η έννοια της ευελιξίας.....	28
2.3. Απασχόληση και ευελιξία στην εργασία.....	35
2.3.1. Προστασία της Απασχόλησης.....	35
2.3.2. Επιδόματα ανεργίας ευελιξία και αγορά εργασίας.....	36
2.3.3. Θεσμικά όργανα και καθορισμός μισθών.....	38
2.4. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα.....	39
2.4.1. Η σημερινή κατάσταση.....	39
2.4.2. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά.....	40
2.5. Αξιολόγηση των κρατουςών πολιτικών απασχόλησης.....	41
2.5.1. Μέθοδος αξιολόγησης.....	41
2.5.2. Προτάσεις πολιτικής.....	44
Κεφάλαιο 3 ^ο	50

Ευέλικτα προγράμματα δημιουργίας θέσεων εργασίας – αποτίμηση των επιπτώσεων	50
3.1. Εισαγωγή	50
3.2. Μεθοδολογία διερεύνησης των στοιχείων.....	51
3.3. Δεδομένα	52
3.4. Παρατηρήσεις	57
Συμπεράσματα - Προτάσεις	59
Αναφορές – Πηγές	63

Κεφάλαιο 1^ο

Η σύγχρονη ελληνική αγορά εργασίας

1.1. Εισαγωγή

Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες η επικέντρωση της προσοχής στις επαγγελματικές δομές δεν είναι τυχαία, εφόσον μέσω αυτών παρέχονται σημαντικά πλεονεκτήματα όσον αφορά στη χρησιμοποίησή τους ως αναλυτικές μήτρες τόσο στην ανάλυση των κοινωνικών συνθηκών, που εμφανίζονται στις αγορές εργασίας, όσο και στην ανάλυση βασικών κοινωνικών χαρακτηριστικών, όπως η ταξική δομή, η κοινωνική και γεωγραφική κινητικότητα κ.ά. (Brown, 1982). Και ενώ είναι ξεκάθαρο ότι η ταξική δομή δεν ταυτίζεται με την επαγγελματική, στις αναλύσεις των ταξικών δομών το επάγγελμα αναμφίβολα κατέχει εξέχουσα θέση.

Η σύγχρονη διάρθρωση των επαγγελμάτων ξεκινά από παλιά και πιο συγκεκριμένα από τη διάκριση εργασίας μεταξύ της αμειβόμενης εργασίας και της εργασίας που λειτουργεί στο πλαίσιο του νοικοκυριού, που έλαβε χώρα τον 19^ο αιώνα κυρίως. Η συγκεκριμένη διάκριση προσδιόρισε τις οικονομικές λειτουργίες του νοικοκυριού.¹

Η έννοια του επαγγέλματος, μέχρι και τον 19^ο αιώνα, σχετίζονταν, πλην ελάχιστων εξαιρέσεων, με διάφορες εργασίες οι οποίες λάμβαναν χώρα στις πόλεις, ενώ η εργασία γενικά δεν νοείται διαχωρισμένη από την κοινωνική και οικογενειακή ζωή. Αναφορικά με την ύπαιθρο, οι άνθρωποι ασχολούνταν με τη γεωργία και την κτηνοτροφία για να ζήσουν, ενώ μπορούσε κανείς να συναντήσει μερικούς μαστόρους και περιπλανώμενους εμπόρους. Αυτός ο πληθυσμός, υπάκουε στην ταξική δομή του φεουδαρχικού συστήματος και

¹ Πρώτον, την κατανομή του χρόνου των μελών του ανάμεσα στην εργασία και στη σχολή και, δεύτερον, την κατανάλωση, καθώς και την κατά φύλο κατανομή πολλών επαγγελμάτων.

αποτελούνταν από την τάξη των φεουδαρχών, τους μικροκαλλιεργητές, οι οποίοι είχαν στην ιδιοκτησία τους κάποιο μικρό κομμάτι γης, και τους κολίγους, που αποτελούσαν τη συντριπτική πλειονότητα του πληθυσμού της υπαίθρου. Οι τελευταίοι δεν είχαν καμία ιδιοκτησία, διέμεναν εντός του φέουδου και επιβίωναν από το προϊόν των εργασιών τους πάνω στη γη του φεουδάρχη, στον οποίο απέδιδαν είτε μέρος της παραγωγής τους είτε δούλευαν τα χωράφια του (INE – ΓΣΕΕ, 2011).

Αντίθετα, όσον αφορά στις πόλεις, εντοπίζονταν μια μεγαλύτερη ποικιλία επαγγελμάτων, την οποία υπήρχε η δυνατότητα να την ομαδοποιήσουμε χονδρικά στους τεχνίτες, γιατρούς, δικηγόρους, εμπόρους, πρώιμους βιοτέχνες κ.λπ. Η καθεμία επαγγελματική κατηγορία λειτουργούσε στο πλαίσιο συντεχνιών/επαγγελματικών ενώσεων, που είχαν ως σκοπό την προάσπιση των συμφερόντων των μελών τους και τη διατήρηση των προνομίων τους στην αγορά της πόλης (Πετρινώτη, 1989).

Αναφορικά με την ένταξη στις συντεχνίες, το κριτήριο κυρίως ήταν κληρονομικό και από τη στιγμή που ένα νέο μέλος εντασσόταν έπρεπε να ακολουθήσει τους κανόνες που τις διέπουν. Συνεπώς, το κλειστό αυτό πλαίσιο λειτουργίας των επαγγελματικών κατηγοριών διαμόρφωνε τόσο τον αριθμό των μελών τους όσο και το ύψος των αμοιβών τους.

Βασικό ρόλο στη διαμόρφωση των επαγγελματικών δομών έπαιξε η βιομηχανική ανάπτυξη. Στον μεγαλύτερο αριθμό των χωρών, τα επαγγέλματα αντανakλούν κάποια ορισμένα χαρακτηριστικά της φάσης της βιομηχανικής ανάπτυξης στην οποία βρίσκονται. Στην ιστορική τους διαδρομή, οι διαδικασίες αυτές οδήγησαν στην εξαφάνιση κάποιων επαγγελμάτων και στη δημιουργία νέων, αλλά κυρίως οδήγησαν σε σημαντικές μεταβολές τόσο στη σύνθεση των συγκεκριμένων καθηκόντων τους όσο και στις απαιτούμενες για την άσκησή τους δεξιότητες. Συνεπώς, ενώ στις προβιομηχανικές μορφές οργάνωσης της κοινωνίας το επάγγελμα αναφερόταν σε μέρος μόνο του πληθυσμού, στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες ο καταναμητικός ρόλος των επαγγελμάτων αποκτά καθολικό χαρακτήρα και αναφέρεται στο σύνολο των μελών της κοινωνίας.

Η διαδικασία της μετάβασης από τον μερικό στον καθολικό χαρακτήρα του κατανομητικού ρόλου των επαγγελματιών συνεπάγεται μετάβαση από το φεουδαρχικό σύστημα παραγωγής στο κεφαλαιοκρατικό. Απαιτούνταν, δηλαδή, οι προϋποθέσεις της πρωτογενούς συσσώρευσης, η διαδικασία της προλεταριοποίησης ή μισθωτοποίησης των παραγωγών και η δημιουργία χρηματικού κεφαλαίου, που θα σχημάτιζαν σταδιακά τα συστατικά στοιχεία της καπιταλιστικής παραγωγής.

Η διαδικασία της μισθωτοποίησης έλαβε την μορφή άλλοτε ειρηνικής και άλλοτε βίαιης. Σε κάθε περίπτωση, όμως, σήμαινε την αποσύνθεση των προκαπιταλιστικών κοινωνιών και την εξαφάνιση των οριακών επιχειρήσεων. Αυτό είχε ως συνέπεια άκληροι αγρότες, τεχνίτες και εργάτες της οικοτεχνικής βιομηχανίας και των μη εμπορευματικών κοινωνιών, αλλά και κάθε λογής εξαθλιωμένοι, να αποστερηθούν τα μέσα παραγωγής και αναπαραγωγής τους (αγρόκτημα, εργαλεία και τεχνικό εξοπλισμό) και να υποχρεωθούν να αναζητήσουν εργασία με τη μορφή της μισθωτής απασχόλησης. Κατά συνέπεια, η διαδικασία μισθωτοποίησης είναι συγχρόνως και διαδικασία σχηματισμού αγοράς για την εργατική δύναμη αλλά και διαδικασία σχηματισμού αγοράς για τα προϊόντα που θα παραχθούν από τις επιχειρήσεις (Gouverneur, 1999).

Οι συγκεκριμένες εξελίξεις σήμαναν μια σειρά αναδιαρθρώσεων της παραγωγικής διαδικασίας οι οποίες οδήγησαν σε κοινωνικές αναδιαρθρώσεις: στην πιο γενική μορφή, με την εμφάνιση και τον προσδιορισμό νέων κοινωνικών τάξεων, μισθωτών και καπιταλιστών, στην πιο ειδική, με τη δημιουργία νέων επαγγελματιών και την κατάργηση παλαιότερων.

Παρ' όλα αυτά, σύμφωνα με τον Rubin (1994), «ο βιομηχανικός καπιταλισμός μπορούσε να αρχίσει τη νικηφόρο του πρόοδο μόνο μετά την αντικατάσταση της χειρωνακτικής εργασίας της μανουφακτούρας από το εργοστάσιο, με την εκτεταμένη εφαρμογή του μηχανικού εξοπλισμού και των ατμομηχανών» (Rubin, 1994:94).

Αναφορικά με την εμπορευματική παραγωγή, η συγκεκριμένη αναφέρεται στην έννοια της παραγωγής για πώληση με σκοπό το κέρδος. Ο μετασχηματισμός των τεχνικών παραγωγής και η ανάπτυξη της εκμηχάνισης καθορίζονται από τη ζήτηση του προϊόντος και από το βαθμό ανταγωνιστικότητας που χαρακτηρίζει την αγορά του συγκεκριμένου αγαθού τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο. Επομένως, σε ένα πιο γενικό επίπεδο, οι τεχνικές ανάγκες της παραγωγής εξαρτώνται από τον κοινωνικό καταμερισμό εργασίας, που με τη σειρά του προσδιορίζεται από τις ανάγκες της κερδοφορίας.

Συμπερασματικά, εφόσον ο τεχνικός καταμερισμός της εργασίας δεν είναι έννοια ουδέτερη, δεν υπάρχει δυνατότητα να είναι ουδέτερες ούτε και οι πιο συγκεκριμένες του μορφές. Έτσι, καθώς κάθε τεχνολογική αλλαγή, που εισάγεται στην παραγωγική διαδικασία, επιφέρει μια σειρά από μεταβολές στους τρόπους οργάνωσης της εργασίας, η ακριβής μορφή που λαμβάνει η εργασία δεν είναι ανεξάρτητη από τους κοινωνικούς συσχετισμούς και κατά συνέπεια τα εργασιακά καθήκοντα και τα αντικείμενα εργασίας προσαρμόζονται στις νέες συνθήκες, προκαλώντας με τη σειρά τους ανασύνθεση ή αποσύνθεση των παγιωμένων εργασιακών δεξιοτήτων. Στο βαθμό επομένως που ένα συγκεκριμένο σύνολο εργασιακών καθηκόντων και δεξιοτήτων αποτελεί τη βάση των επαγγελματικών κατηγοριών, οι τελευταίες καθορίζονται ιστορικά και κοινωνικά.

1.2. Η απασχόληση στους κλάδους της οικονομίας

Είναι γενικά παραδεκτό το γεγονός ότι η κλαδική διάρθρωση προσδιορίζει σε μεγάλο βαθμό τόσο τη συμπεριφορά όσο και την απόδοση των επιμέρους επιχειρήσεων που συγκροτούν τον κλάδο, αποτελώντας ταυτοχρόνως το χώρο όπου εκδηλώνονται αμεσότερα και εντονότερα οι ανταγωνιστικές δυνάμεις της αγοράς. Η κλαδική δομή αναφέρεται σε ορισμένα χαρακτηριστικά των κλάδων τα οποία επηρεάζουν τη συμπεριφορά, την τακτική, αλλά και τη στρατηγική των επιχειρήσεων. Ο τρόπος με τον οποίο συναρθρώνονται τα χαρακτηριστικά αυτά

έχει ιδιαίτερη σημασία για τη λειτουργία, την απόδοση και, κατά συνέπεια, την απασχόληση των κλάδων (INE – ΓΣΕΕ, 2011).

Ο καθένας κλάδος αντιμετωπίζει ένα μεγάλο φάσμα παραγωγικών, οργανωτικών και αγοραίων συνθηκών. Ο συνδυασμός αυτών των συνθηκών δημιουργεί συγκεκριμένες δυνατότητες (ευκαιρίες απασχόλησης). Οι κλάδοι, δηλαδή, παρέχουν συγκεκριμένες ευκαιρίες (δυνατότητες) δημιουργίας απασχόλησης (θέσεων εργασίας), οι οποίες είναι σταθερές ή ασταθείς, πλήρους ή μερικής απασχόλησης, υψηλά ή χαμηλά αμειβόμενες.

Οι μεταβολές της κλαδικής απασχόλησης εκφράζουν με τον πιο ανάγλυφο τρόπο τις ραγδαίες εξελίξεις των σύγχρονων οικονομιών. Η ερμηνεία των μεταβολών αυτών έχει απασχολήσει τους οικονομολόγους προ πολλού, αλλά η έμφαση έχει δοθεί κυρίως μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο. Έτσι, μια σειρά από θεωρητικές προσεγγίσεις επιχειρούν να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα που συνδέονται με τις μεταβολές της απασχόλησης στους κλάδους.

Οι παραδοσιακές θεωρίες των Rostow (1963) και Lewis (1978) αναφορικά με τα «στάδια εξέλιξης», ερμηνεύουν τη μετάβαση από τον πρωτογενή στον δευτερογενή και στη συνέχεια στον τριτογενή τομέα, ως αποτέλεσμα των μεταβολών της παραγωγικότητας στους παραγωγικούς τομείς, που οδηγεί σε προοδευτική υποκατάσταση (από τους καταναλωτές) των προϊόντων του αγροτικού τομέα από προϊόντα του βιομηχανικού τομέα και στη συνέχεια του τομέα των υπηρεσιών. Στα υποδείγματα αυτά, το μεγαλύτερο μέρος του συνολικού εισοδήματος καταναλώνεται στον τομέα των υπηρεσιών, στον οποίο δημιουργούνται και οι περισσότερες θέσεις εργασίας.

Ο Gershuny (1983), σε πιο πρόσφατες θεωρήσεις, ισχυρίζεται ότι τα υποδείγματα αυτά δεν ερμηνεύουν ικανοποιητικά τις σύγχρονες εξελίξεις και κυρίως τους μηχανισμούς και τα αίτια που συμβάλλουν στη διόγκωση του τομέα των υπηρεσιών και προσδιορίζει πέντε παράγοντες στους οποίους κατά κύριο λόγο οφείλονται οι κλαδικές αναδιαρθρώσεις. Ο πρώτος αναφέρεται στις μεταβολές των προτύπων της τελικής κατανάλωσης, από είδη πρώτης ανάγκης

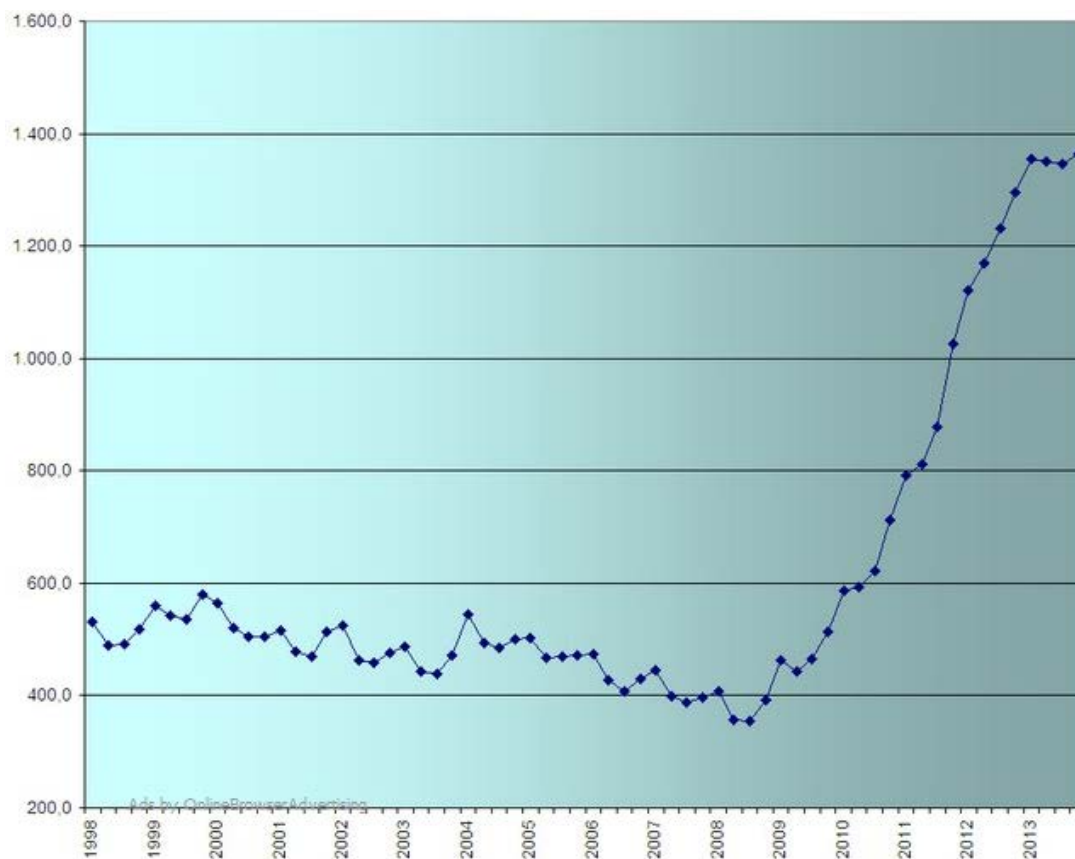
σε είδη πολυτελείας, ως αποτέλεσμα των αλλαγών του πραγματικού εισοδήματος και των σχετικών τιμών των προϊόντων. Το ζήτημα των σχέσεων των μεταβολών της κατανάλωσης και της απασχόλησης αποτελεί κυρίαρχο θέμα για τους οικονομολόγους.

Οι Lindbeck & Snower, (1994) επιχειρούν να προσδιορίσουν μια τυπολογία των «καναλιών» μέσα από τα οποία οι μεταβολές της ζήτησης των προϊόντων επιδρούν στην απασχόληση. Ο δεύτερος αναφέρεται στην αυξανόμενη τάση αυτοπαροχής αρκετών καταναλωτικών υπηρεσιών, με αποτέλεσμα τη μείωση της ζήτησης αγοραίων υπηρεσιών και αύξηση της ζήτησης συγκεκριμένων βιομηχανικών αγαθών. Ο τρίτος αναφέρεται στο γεγονός ότι ο καταμερισμός της εργασίας μέσα στους κλάδους οδηγεί σε μια διαδικασία επαγγελματικής «τριτογενοποίησης» (tertiarization), καθώς τα κύρια επαγγέλματα μέσα στους κλάδους διαχέουν τις δραστηριότητες τους σε περισσότερα επαγγέλματα. Ο τέταρτος αναφέρεται στη διαμορφωνόμενη τάση να οδηγείται ένα αυξανόμενο τμήμα του προϊόντος του τριτογενούς τομέα κατευθείαν στους παραγωγούς παρά στους καταναλωτές. Ο πέμπτος αναφέρεται στη συγκέντρωση επαγγελμάτων μέσα σε συγκεκριμένους κλάδους του τριτογενούς τομέα, με στόχο την παροχή υπηρεσιών (κυρίως στους παραγωγούς), κάτω από ένα καθεστώς ανάδειξης των πλεονεκτημάτων των οικονομικών κλίμακας.

1.3. Εξελίξεις της απασχόλησης, του εργατικού δυναμικού και της ανεργίας

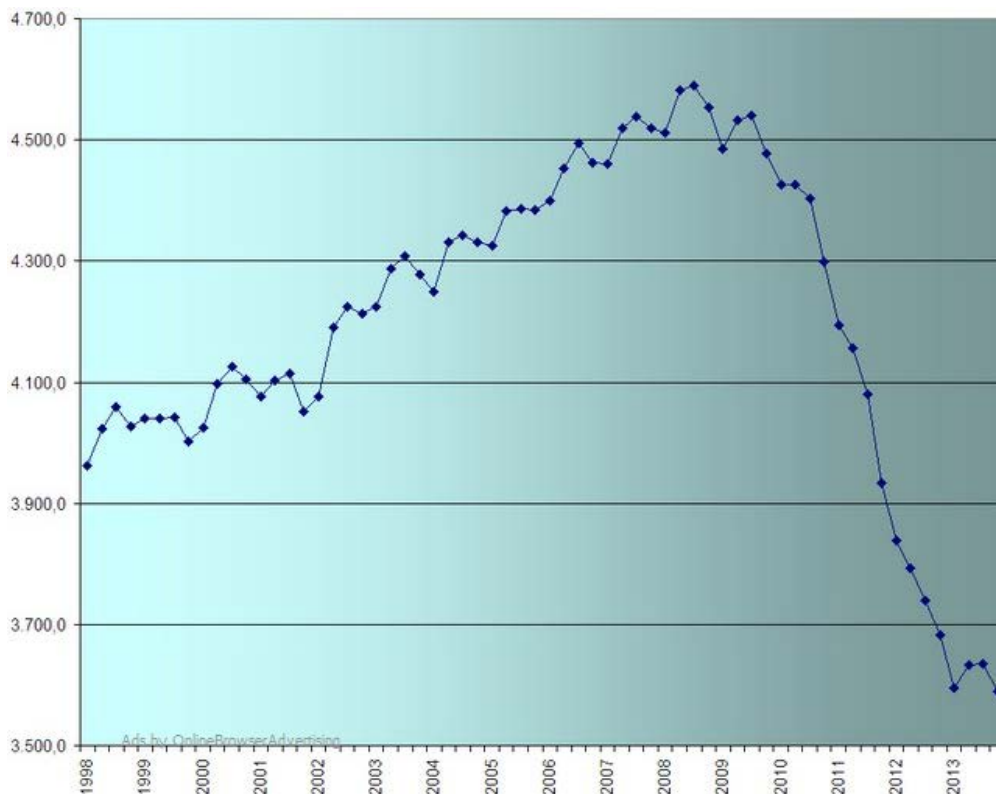
Βάσει των στοιχείων της Eurostat, κατά την διάρκεια του έτους 2013, ο αριθμός των ανέργων θα ανέλθει σε περίπου 1,35 εκατομμύρια άτομα (μέσο ετήσιο επίπεδο) και θα είναι υπερδιπλάσιος του αντίστοιχου αριθμού το 2010. Για το 2014, η αισιόδοξη πρόβλεψη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής είναι ότι θα υπάρξει μείωση της ανεργίας κατά περίπου 60.000 άτομα. Ωστόσο, αποτελεί πλέον ετήσια συνήθεια των υπηρεσιών της Επιτροπής να μην επαληθεύονται οι εκτιμήσεις τους προβλέποντας μείωση της ανεργίας. Το 2013, το εργατικό δυναμικό ανερχόταν σε 5,02 εκατομμύρια άτομα, έναντι 5,05 κατά το 2010. Ενώ

δηλαδή οι ευκαιρίες απασχόλησης μειώθηκαν θεαματικά, η προσφορά εργασίας παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητη. Η εξέλιξη αυτή υποδηλώνει ότι τα νοικοκυριά των εργαζομένων προσπαθούν να αντιμετωπίσουν την μείωση του εισοδήματός τους παραμένοντας στην αγορά εργασίας και αναζητώντας επιπλέον απασχόληση (INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Διάγραμμα 1: Ποσοστό ανεργίας 1998 – 2013

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

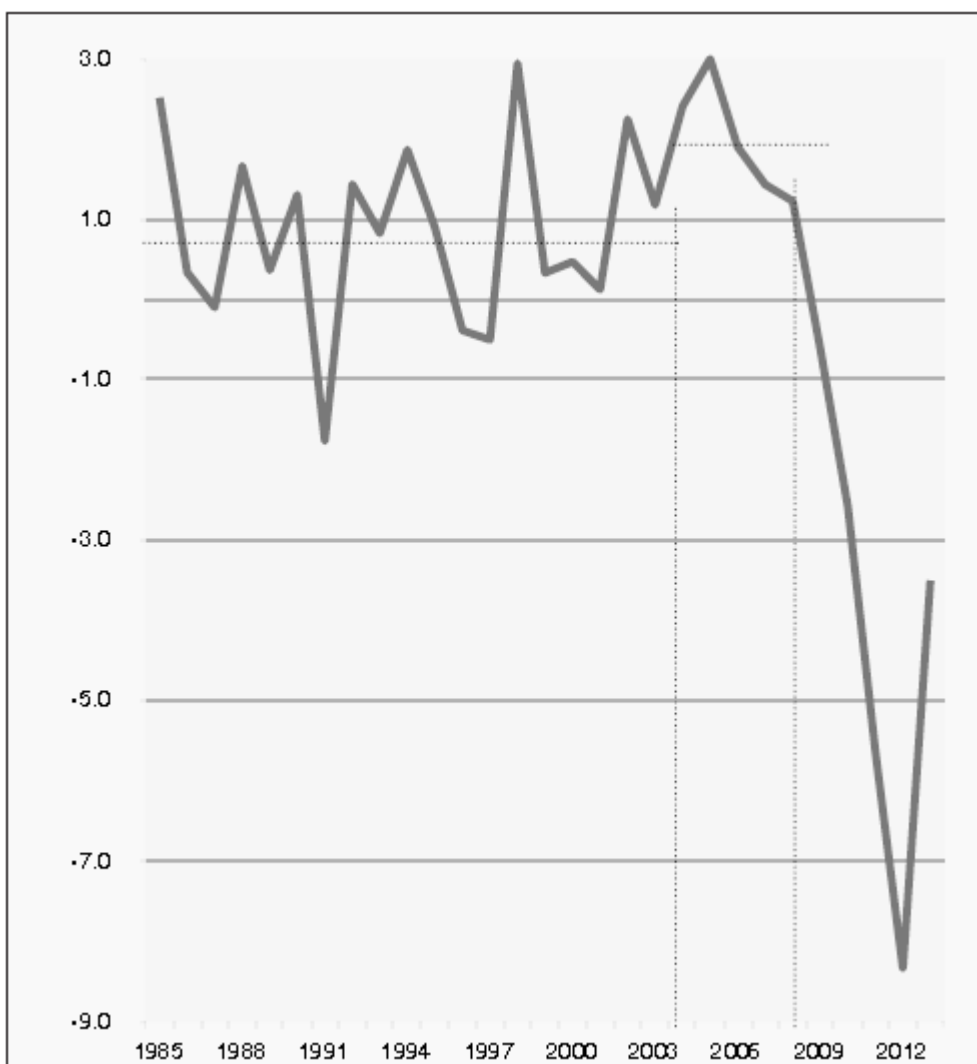
Διάγραμμα 2: Ποσοστό απασχόλησης 1998 – 2013

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

Το 2008 και το 2009, ο αριθμός των εργαζομένων, ανερχόταν σε 4,8 εκατομμύρια άτομα ενώ το 2013 ήταν μόλις 3,9 εκατομμύρια. Μετά από την συνεχή πτώση οκτώ ετών (2001-2008), το ποσοστό ανεργίας αυξήθηκε δραματικά κατά το 2009-2013 στο 27,0% σε μέσο επίπεδο. Σύμφωνα με τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το ποσοστό ανεργίας πρόκειται να μειωθεί κατά το 2014 στο 26,0% (σε μέσο ετήσιο επίπεδο). Οι εκτιμήσεις του ΙΝΕ/ΓΣΕΕ είναι πιο απαισιόδοξες, προβλέποντας την ανεργία κατά το 2013 να αυξηθεί από 24,2% το 2012 στο 29%-30% και το 2014 στο 31,5% (ΙΝΕ – ΓΣΕΕ, 2013).

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην ευρωζώνη αυξάνεται η ανεργία ως αποτέλεσμα της εφαρμογής των προγραμμάτων λιτότητας και της ύφεσης και κατά το 2013, με συνέπεια μέσα σ' ένα χρόνο (Μάιος 2012 - Μάιος 2013), η ανεργία στην ευρωζώνη να έχει αυξηθεί κατά 1,34 εκατομ. άτομα και στην Ε.Ε.-27 να έχει αυξηθεί κατά 1,32 εκατομ. άτομα.²Στην Ελλάδα ο λόγος ανέργων / απασχολουμένων υπερβαίνει το 1/3. Με άλλα λόγια, σε κάθε τρεις εργαζόμενους αντιστοιχεί περίπου ένας άνεργος.

²Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (Ιούλιος 2013) το ποσοστό της ανεργίας το 2014 στην Ελλάδα θα ανέλθει στο 28,2% (Γ' Τρίμηνο) από 26,8% τον Μάιο του 2013. Στην Ισπανία θα ανέλθει στο 27,8% από 26,9% στην Ιταλία στο 12,6% από 12,2% και στη Γαλλία στο 11,2% από 10,9%. Στην Γερμανία εκτιμάται ότι η ανεργία θα μειωθεί στο 4 4 ,7% από 5 5 ,3% και στις ΗΠΑ στο 6 6 ,7% από 7 7 ,6%. Ο ΟΟΣΑ εκτιμά ότι από το 2008 στις 34 χώρες μέλη του αυξήθηκε η ανεργία κατά 16 εκατ. άτομα, προβλέποντας ότι το 2014 η ανεργία στις χώρες μέλη του θα είναι 4 4 8 εκατ. άτομα.

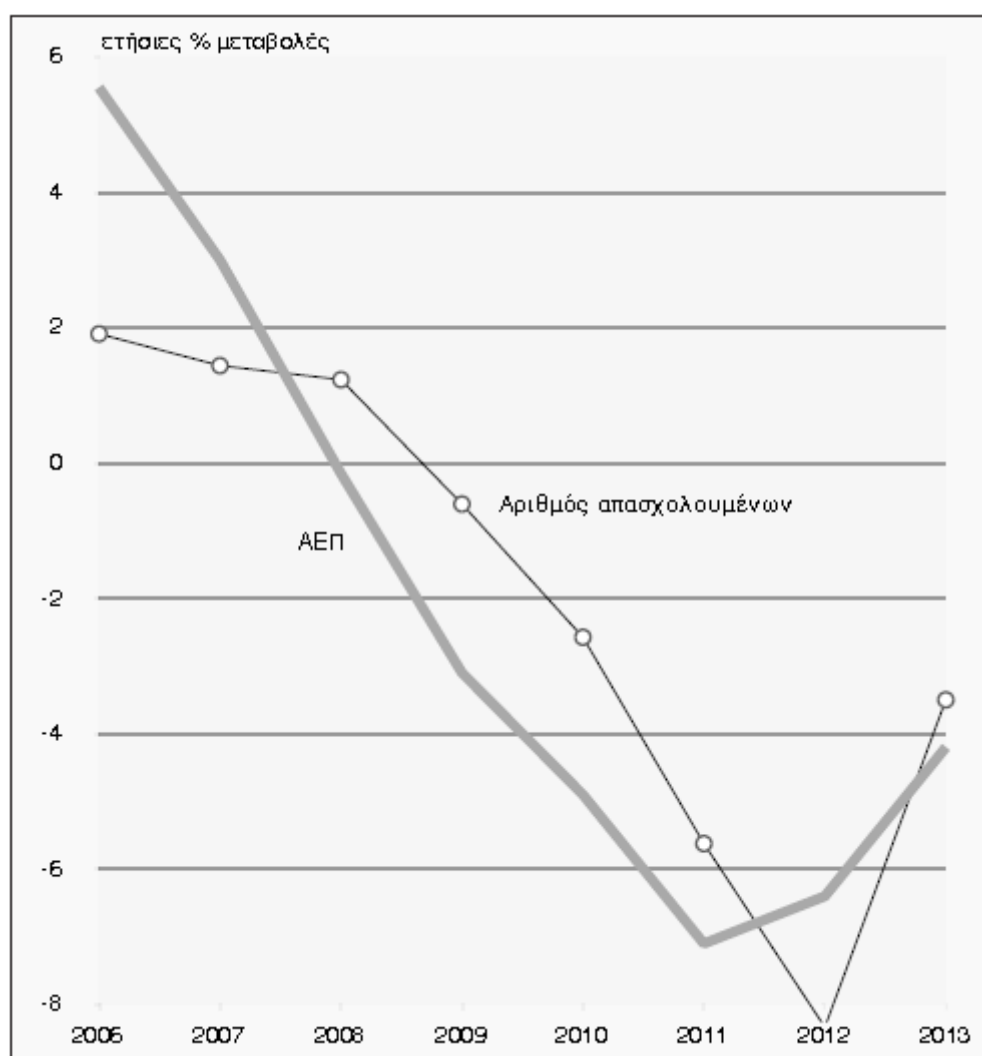
Διάγραμμα 3: Ετήσιες μεταβολές αριθμού εργαζομένων

Πηγή: <http://www.geodata.gov.gr>

Κατά το 2009-2013, η επιδείνωση της ανεργίας, έναντι του 2008 προήλθε καταρχήν από την μείωση της απασχόλησης (Διάγραμμα 3), κατά 932.000 άτομα. Αξίζει να σημειωθεί ότι οι μεταβολές του αριθμού των απασχολουμένων στην Ελλάδα ακολουθούσαν ανοδική τάση από το 1992 μέχρι και το 2008, με αποτέλεσμα για το σύνολο της περιόδου να ανέρχονται σωρευτικά σε 24%. Έτσι, ενώ ο αριθμός των απασχολουμένων κατά το 1991 ανερχόταν σε 3,9 εκατομμύρια άτομα, το 2008 είχε φθάσει σε 4,8 εκατομμύρια. Πιο συγκεκριμένα, η ελληνική οικονομία δημιούργησε 930.000 θέσεις εργασίας μέσα

στα 17 χρόνια 1992-2008. Το σύνολο της προόδου που είχε επιτευχθεί μέσα σε αυτά τα 17 έτη χάθηκε στη διάρκεια της τελευταίας πενταετίας. Η αύξηση της ανεργίας κατά το 2009-2013 δεν προέρχεται μόνον από την μείωση της απασχόλησης αλλά και από την αύξηση κατά 1,2% του εργατικού δυναμικού, αύξηση που αντιστοιχεί κατά προσέγγιση σε 60.000 άτομα (INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Η δραματική μείωση της απασχόλησης κατά το 2009-2013 οφείλεται στο γεγονός ότι η μείωση της παραγωγής ήταν ραγδαία. Το γεγονός αυτό, δηλαδή ότι το μεγαλύτερο μέρος της μείωσης του ΑΕΠ πραγματοποιήθηκε με παράλληλη μείωση της απασχόλησης, φαίνεται στο Διάγραμμα 4.

Διάγραμμα 4: ΑΕΠ και απασχόληση, ετήσιες % μεταβολές (2006-2013)

Η εκρηκτική αύξηση των ανέργων μετά το 2009 είχε ως αποτέλεσμα την εκτίναξη του ποσοστού ανεργίας το Α΄ τρίμηνο του 2013 στο 27,4% του εργατικού δυναμικού και οι άνεργοι να ξεπερνούν το 1.333.000 άνδρες και γυναίκες. Το ποσοστό ανεργίας σε σχέση με το Α΄ τρίμηνο του 2012 αυξήθηκε κατά 4,8 ποσοστιαίες μονάδες (INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Η συρρίκνωση της απασχόλησης το ίδιο χρονικό διάστημα είχε ως αποτέλεσμα σήμερα ο αριθμός των απασχολούμενων να ανέρχεται σε 3.596.000 άνδρες και γυναίκες, ενώ η αναλογία τους στο σύνολο του παραγωγικού πληθυσμού 15-64 ετών να πλησιάζει μόλις στο 50%.

1.3.1. Απασχόληση και ανεργία το Α΄ τρίμηνο του 2013

Πιο αναλυτικά, στο Α΄ τρίμηνο του 2013 το εργατικό δυναμικό της χώρας ανέρχεται σε 4.951.159 άνδρες και γυναίκες, από τα οποία το 42,6% είναι γυναίκες. Σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο το εργατικό δυναμικό μειώθηκε κατά 6.888 άτομα από τα οποία λιγότερο από το 1/4 αναλογεί σε μείωση του εργατικού δυναμικού των γυναικών (1.568 γυναίκες και ποσοστό 22,8%). Η απασχόληση των νέων μέχρι 29 ετών ανέρχεται δεν ξεπερνά τις 460.000 νέους (το 42,1% εξ αυτών είναι νέες γυναίκες) και αναλογούν πλέον στο 12,8% του συνόλου των απασχολούμενων (INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Από το σύνολο των απασχολούμενων το 62,4% εργάζονται ως μισθωτοί, περί το 1/4 είναι αυτοαπασχολούμενοι, το 6,9% είναι εργοδότες και το 4,8% συμβοηθούντα και μη αμειβόμενα μέλη της οικογένειας. Η γυναικεία απασχόληση αναλογεί στο 40,5% της συνολικής απασχόλησης, στο 25,5% όσων απασχολούνται ως εργοδότες, στο 31,6% των αυτοαπασχολούμενων, στο 44,0% των μισθωτών και αποτελούν λιγότερο από τα 2/3 των συμβοηθούντων μελών (64,3%) (INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Η σημαντική μείωση που υφίσταται η απασχόληση κατά 242.000 άτομα περίπου, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στην μείωση της απασχόλησης της ηλικιακής ομάδας άνω των 30 ετών και κυρίως των ανδρών, καθώς από 6 στους 10 απασχολούμενους με τους οποίους μειώθηκε η απασχόληση σε σχέση με τον προηγούμενο χρόνο είναι άνδρες (Πίνακας 1).

Πίνακας 1: Εργατικό Δυναμικό και μεταβολές 2012-2013

Εργατικό Δυναμικό 2013, (σε χιλ.)				Μεταβολές 2012-2013			
Σύνολο	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	% Ανεργία ς	Σύνολο	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	
Σύνολο	4.951,2	3.595,9	1.355,2	27,4	-6,9	-242,0	235,1
15-29 ετών	879,6	459,4	420,2	47,8	-27,7	-69,9	42,2
30 ετών & άνω	4.071,6	3.136,5	935,1	23,0	20,8	-172,2	192,9
<i>Άνδρες</i>	2.841,6	2.140,1	701,4	24,7	-5,3	-146,1	140,7
15-29 ετών	481,1	266,1	215,0	44,7	-14,1	-42,4	28,3

30 ετών & άνω	2.360,4	1.874,0	486,4	20,6	8,8	-103,6	112,4
Γυναίκες	2.109,6	1.455,8	653,8	31,0	-1,6	-96,0	94,4
15-29 ετών	398,5	193,3	205,1	51,5	-13,5	-27,4	13,9
30 ετών & άνω	1.711,2	1.262,5	448,7	26,2	12,0	-68,5	80,5

Η μισθωτή απασχόληση μειώθηκε κατά 180.100 άνδρες και γυναίκες σε σχέση με το προηγούμενο έτος, συμμετέχοντας σχεδόν κατά τα 3/4 στην συνολική μεταβολή των απασχολούμενων (Πίνακας 2). Η απασχόληση μειώθηκε και στις υπόλοιπες κατηγορίες, δηλαδή των εργοδοτών, των αυτοαπασχολούμενων και των συμβοηθούτων μελών.

Πίνακας 2: Οι μεταβολές ως προς την θέση στην επιχείρηση 2012-2013

Θέση στην επιχείρηση (σε χιλ.)	Α' τρίμηνο 2012	Α' τρίμηνο 2013	Α' τρίμηνο 2012-2013	Α' τρίμηνο 2012-2013 (%)
Σύνολο Απασχολούμενων	3.837,9	3.595,9	-242,0	-6,3%

Αυτοαπασχολούμενος με προσωπικό	284,3	249,6	-34,7	-12,2%
Αυτοαπασχολούμενος χωρίς προσωπικό	935,7	927,1	-8,6	-0,9%
Μισθωτός (με μισθό ή ημερομίσθιο)	2.425,4	2.245,3	-180,1	-7,4%
Βοηθός στην οικογενειακή επιχείρηση	192,6	174,0	-18,6	-9,7%

Με μερική απασχόληση εργάζονται 310.724 άνδρες και γυναίκες, ενώ το ποσοστό της ανήλθε στο 8,6% έναντι 7,2% του προηγούμενου έτους. Η αύξηση του ποσοστού της μερικής απασχόλησης αναλογεί σε 34.000 περίπου άτομα η οποία σε συνδυασμό με την μείωση που επήλθε στην συνολική απασχόληση είχε ως αποτέλεσμα την μείωση των πλήρως απασχολούμενων κατά 276.00 άνδρες και γυναίκες, (Πίνακας 3). Η μεταβολή που επήλθε στην μερική απασχόληση οφείλεται σε σημαντικό βαθμό (72,6%) στις μεταβολές των γυναικών(INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Πίνακας 3: Οι μεταβολές στην πλήρη και την μερική απασχόληση 2012-2013

Πλήρη και	Α΄ τρίμηνο	Α΄ τρίμηνο	Α΄ τρίμηνο	Α΄ τρίμηνο
-----------	------------	------------	------------	------------

Μερική απασχόληση (σε χιλ.)	2012	2013	2012-2013	2012-2013 (%)
Σύνολο απασχολούμενων	3.837,9	3.595,9	-242,0	-6,3
Πλήρης απασχόληση	3.561,2	3.285,2	-276,0	-7,8
Μερική απασχόληση	276,7	310,7	34,0	12,3
<i>% μερικής απασχόλησης</i>		7,2		8,6

Ένα ακόμη χαρακτηριστικό στη μερική απασχόληση, είναι η αύξηση της συμμετοχής όσων αναζητούσαν θέση πλήρους απασχόλησης αλλά δεν βρήκαν και αποδέχτηκαν τη θέση μερικής απασχόλησης. Αποτελούν πλέον τα 2/3 περίπου των μερικώς απασχολούμενων (65,0%) έναντι 59,7% που αποτελούσαν το προηγούμενο έτος, καθώς αυξήθηκαν κατά 36.600 άτομα(INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Από τους 21 μονοψήφιους κλάδους της ελληνικής οικονομίας σε σχέση με το προηγούμενο έτος η απασχόληση μειώθηκε σε 18 από αυτούς κατά 252.690 εργαζόμενους, ενώ αυξήθηκε η απασχόληση στους υπόλοιπους 3 κλάδους κατά 10.660 εργαζόμενους μόνο άνδρες(INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Χονδρικό και λιανικό εμπόριο, Κατασκευές, Μεταποίηση και Εκπαίδευση είναι οι κυριότεροι κλάδοι στους οποίους μειώθηκε η απασχόληση και στους οποίους

αναλογεί το 61% περίπου της μεταβολής των 18 μονοψήφιων κλάδων που μειώθηκε η απασχόληση.

Οι κλάδοι οι οποίοι αύξησαν την απασχόλησή τους είναι της Ενημέρωσης και επικοινωνίας, της Παροχής ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου κλπ και της Τέχνες, διασκέδασης και ψυχαγωγίας.

1.3.2. Η απασχόληση και ανεργία στις περιφέρειες

Σε τέσσερις περιφέρειες της χώρας, το 2013, το ποσοστό ανεργίας είναι μεγαλύτερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας, ενώ οι υπόλοιπες εννέα περιφέρειες έχουν αντίστοιχα μικρότερο ποσοστό ανεργίας από το μέσο. Είναι χαρακτηριστικό ότι το 1/3 του εργατικού δυναμικού στην περιφέρεια της Δυτικής Μακεδονίας είναι άνεργο, πλησιάζουν το 30,0% οι άνεργοι στην περιφέρεια της Κεντρικής Μακεδονίας και το 28,0% στις περιφέρειες της Στερεάς Ελλάδας και της Αττικής. Κατά τον προηγούμενο χρόνο οι ίδιες περιφέρειες είχαν μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας έναντι του συνόλου της χώρας με επιπλέον τις περιφέρειες της Δυτικής Ελλάδας και της Κρήτης (INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο αυξάνονται (αριθμητικά) οι άνεργοι σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, κυρίως σε Αττική και Κεντρική Μακεδονία, ενώ ακολουθούν Θεσσαλία, Νότιο Αιγαίο, Δυτική Ελλάδα και Ήπειρος, Πίνακας 4. Οι μεγαλύτερες ποσοστιαίες μεταβολές είναι στο Νότιο Αιγαίο όπου οι άνεργοι αυξήθηκαν πάνω από τα 3/4 περίπου (76,7%), και στα Ιόνια Νησιά όπου οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 44,2%. Μεγάλες είναι και οι ποσοστιαίες μεταβολές στην Ήπειρο και την Θεσσαλία όπου οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 31,8% και 25,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος(INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Η απασχόληση κατά το 2013 σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο μειώθηκε σε όλες τις περιφέρειες της χώρας, ενώ οι περιφέρειες με την μεγαλύτερη αριθμητική μείωση είναι η κυρίως η Αττική και η Κεντρική Μακεδονία, Πίνακας 29. Τη μεγαλύτερη ποσοστιαία αρνητική μεταβολή παρουσιάζει το Νότιο Αιγαίο

με 11,0%, ενώ στο 9,2% διαμορφώνεται η ποσοστιαία μεταβολή των απασχολούμενων στα Ιόνια Νησιά και στο 8,6% στην Ήπειρο, ενώ η μικρότερη ποσοστιαία μεταβολή εμφανίζεται στην Πελοπόννησο με 1,2%, έναντι 6,3% του συνόλου της χώρας(INE – ΓΣΕΕ, 2013).

Πίνακας 4: Το Εργατικό Δυναμικό στις περιφέρειες της χώρας

Περιφέρειες (σε χιλ.)	Εργατικό Δυναμικό 2013				Εργατικό Δυναμικό 2012-2013		
	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι	%Ανεργίας	Σύνολο	Απασχολούμενοι	Άνεργοι
Σύνολο Χώρας	4.951,2	3.595,9	1.355,2	27,4	-6,8	-242,0	235,1
Ανατολική Μακεδονία και Θράκη	252,9	186,4	66,6	26,3	-3,0	-11,5	8,6
Κεντρική Μακεδονία	833,7	587,2	246,5	29,6	0,9	-39,8	40,6

Δυτική Μακεδ ονία	119,4	80,9	38,5	32,3	-1,0	-5,2	4,2
Ήπειρο ς	154,1	112,3	41,9	27,2	-0,4	-10,5	10,1
Θεσσα λία	318,5	237,1	81,4	25,6	0,4	-16,1	16,5
Ιόνια Νησιά	102,6	78,8	23,8	23,2	-0,7	-8,0	7,3
Δυτική Ελλάδα	317,1	231,6	85,5	27,0	-0,4	-12,6	12,3
Στερεά Ελλάδα	234,8	169,1	65,7	28,0	-3,2	-10,5	7,3
Αττική	1.872,0	1.344,5	527,5	28,2	-2,9	-100,4	97,5
Πελοπό ννησος	258,9	204,2	54,7	21,1	3,7	-2,4	6,1
Βόρειο Αιγαίο	83,4	63,7	19,6	23,5	2,0	-1,8	3,7

Νότιο Αιγαίο	131,0	99,2	31,8	24,3	1,5	-12,3	13,8
Κρήτη	272,7	201,1	71,7	26,3	-3,8	-10,8	7,1

Κεφάλαιο 2^ο

Ευελιξία στην Ελληνική αγορά εργασίας

2.1. Εισαγωγή

Τα τελευταία χρόνια, η ευελιξία στην εργασία είναι ένα από τα κεντρικά θέματα αναφορικά με τη διαμάχη για την καταπολέμηση της ανεργίας και την προώθηση της απασχόλησης. Η επίτευξη μεγαλύτερης ευελιξίας θεωρείται, από αρκετούς επιστήμονες και πολιτικούς, ως η βασική προϋπόθεση για την αύξηση της απασχόλησης και τη μείωση της ανεργίας. Το θέμα της ευελιξίας συνδέεται με την ίδια την «καρδιά» του κράτους πρόνοιας, δηλαδή την κοινωνική προστασία.

Το γεγονός που σχετίζεται με το αν η επίτευξη ευελιξίας επηρεάζει θετικά ή αρνητικά το ποσοστό ανεργίας και την απασχόληση, είναι ένα θέμα που απασχολεί, τις τελευταίες τουλάχιστον δύο δεκαετίες, τόσο όσους κάνουν θεωρητική έρευνα, όσο και αυτούς που ασχολούνται με την εμπειρική έρευνα.

Σ' ορισμένες χώρες η επίτευξη της ευελιξίας στην αγορά εργασίας είναι εφικτή μόνο μέσω της μείωσης της κοινωνικής προστασίας (για παράδειγμα Μ. Βρετανία), ενώ σε κάποιες άλλες χώρες η επίτευξη της ευελιξίας στην αγορά εργασίας είναι εφικτή μόνο μέσα από την ενίσχυση της κοινωνικής προστασίας (για παράδειγμα Ολλανδία). Δηλαδή, η ευελιξία, μπορεί να συνυπάρχει με ένα ισχυρό σύστημα κοινωνικής προστασίας, μπορεί όμως να συνυπάρχει και με ένα σύστημα μειωμένης κοινωνικής προστασίας..

2.2. Η έννοια της ευελιξίας

Αναφορικά με τον ορισμό της έννοιας της ευελιξίας έχουν γραφτεί αρκετά άρθρα και βιβλία τόσο στην ελληνική, όσο και στην ξένη βιβλιογραφία. Με τον όρο ευελιξία αναφερόμαστε στη διαδικασία συνεχούς προσαρμογής στα νέα δεδομένα. Η ευελιξία αφορά τόσο τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται ο τρόπος

παραγωγής από την επιχείρηση, όσο και τον τρόπο με τον οποίο οργανώνεται η εργασία εντός της επιχείρησης.

Σύμφωνα με την άποψη που διατυπώνει ο Boyer (1985), η μισθωτή σχέση ορίζεται ως το σύνολο των συνθηκών που διαπερνούν τη χρήση και την αναπαραγωγή της εργατικής δύναμης: οργάνωση του προτύπου της εργασίας, κινητικότητα της εργατικής δύναμης, σχηματισμός και χρησιμοποίηση του εισοδήματος των μισθωτών. Σε κάθε καθεστώς συσσώρευσης αντιστοιχεί και ένας συγκεκριμένος τύπος μισθωτής σχέσης. Στο καθεστώς του φορντιστικού τύπου συσσώρευσης αντιστοιχεί ο φορντικός τύπος μισθωτής σχέσης. Στο καθεστώς του μεταφορντισμού αντιστοιχεί και ένας νέος τύπος μισθωτής σχέσης: η ευέλικτη μισθωτή σχέση (Boyer 1985).

Η ευελιξία χαρακτηρίζει τις κοινωνίες ειδικά μετά τα μέσα της δεκαετίας του '70, περίοδο όπου διαφοροποιείται σημαντικά ο τύπος της μισθωτής σχέσης που ίσχυε μέχρι τότε. Θέλοντας να συγκεκριμενοποιήσουμε ακόμη περισσότερο την έννοια μισθωτή σχέση, παρατηρούμε ότι σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους η μισθωτή σχέση παρουσιάζει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

Βάσει των προαναφερθέντων, ο τύπος μισθωτής σχέσης που διαμορφώνεται κατά την φορντική περίοδο είχε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά. Η διάρκεια της εργάσιμης ημέρας ήταν οκτώ ώρες και το ποσοστό ανεργίας ήταν ιδιαίτερα χαμηλό εξαιτίας της καλής οικονομικής κατάστασης της περιόδου αυτής. Η μισθωτή σχέση διαμορφώθηκε σε μεγάλο βαθμό στη βάση της συγκέντρωσης της παραγωγής στον ίδιο χώρο, στη χρήση της αλυσίδας παραγωγής και γενικότερα στην παραγωγή τυποποιημένων προϊόντων. Στα πλαίσια αυτής της διαδικασίας, ο εργαζόμενος ήταν αποκομμένος από την γνώση παραγωγής του προϊόντος, καθότι η δική του συμβολή ήταν απολύτως εξειδικευμένη, όπου η πλήρης εξειδίκευση οδηγούσε σε από - ειδίκευση. Η ιεραρχία ήταν κάθετη και ο εργαζόμενος ήταν υποχρεωμένος να είναι υποταγμένος στα πλαίσια αυτής της ιεραρχίας. Η σχέση του με την μηχανή ήταν σχέση υποδούλωσης και εξάρτησης καθόσον ο εργαζόμενος γνωρίζει να την χειρίζεται, αλλά όχι και να την εξουσιάζει. Σ' ότι αφορά την κινητικότητα της εργατικής δύναμης την φορντική

περίοδο, ήταν περιορισμένη κυρίως σε ότι αφορούσε την ενδοεπιχειρησιακή κινητικότητα. Σ' ότι δε αφορά τον καθορισμό του μισθού, αυτός καθοριζόταν μέσα από συλλογικές διαπραγματεύσεις και την ενεργό συμμετοχή του κράτους το οποίο καθόριζε ένα ελάχιστο επίπεδο μισθού για την εξασφάλιση των μισθωτών εργαζομένων. Αναλυτικότερα, ο φορντικός τρόπος καθορισμού των μισθών χαρακτηρίζεται από τρεις βασικούς κανόνες (Join Lambert et al, 1997):

- ο καθορισμός των επιπέδων μισθών και η ιεράρχησή τους γίνεται αναφορικά με τη συγκεκριμένη θέση εργασίας σε επίπεδο κλάδου,
- ο μισθός συνδέεται με τον δείκτη τιμών καταναλωτή επιτρέποντας την διατήρηση της εργατικής του δύναμης και
- ο μισθός συνδέεται και με την προβλεπόμενη αύξησης της παραγωγικότητας

Τέλος, ο επιχειρηματίας έβλεπε τον μισθό όχι μόνο ως κόστος παραγωγής αλλά κυρίως ως στοιχείο της ενεργούς ζήτησης. Ως εκ τούτου, η εισοδηματική ενίσχυση των μισθωτών επέφερε ενίσχυση της συνολικής ζήτησης η οποία μπορούσε να απορροφά το παραγόμενο προϊόν. Θα πρέπει βέβαια να επισημανθεί ότι οι μισθολογικές αυξήσεις υποστηριζόντουσαν από τις μεγάλες αυξήσεις της παραγωγικότητας της εργασίας και κυρίως του κεφαλαίου που οδηγούσαν στη μεγάλη αύξηση του συνολικού προϊόντος. Οι μεγάλες δε αυξήσεις του ΑΕΠ διοχετεύθη καν κατά ένα μεγάλο ποσοστό στην αύξηση των δημοσίων και δη των κοινωνικών δαπανών.

Η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας δομήθηκε στη βάση της συγκεκριμένη μισθωτής σχέσης. Σήμερα όμως τα χαρακτηριστικά της μισθωτής σχέσης έχουν διαφοροποιηθεί σε σχέση με αυτή της φορντικής περιόδου. Ειδικότερα, ο θεσμός της πλήρους απασχόλησης έχει αισθητά αλλάξει. Ο όρος ευελιξία ή ευκαμψία δεν αναφέρεται μόνο στον τρόπο καθορισμού των μισθών αλλά και σε ότι αφορά την διάρκεια της εργάσιμης ημέρας. Η έννοια της ευκαμψίας στην αγορά εργασίας χρησιμοποιείται και από τους θεωρητικούς της σχολής της «ευέλικτης εξειδίκευσης» (Sabel & Zeitlin, 1985).

Η χρήση της έννοιας της ευκαμψίας από τους θεωρητικούς της ανωτέρω σχολής διαφοροποιείται από αυτή της σχολής της «Ρύθμισης» σε δύο κύρια σημεία:

- δεν ασχολείται με την έννοια «μισθωτή σχέση» όπως ασχολείται η σχολή της «Ρύθμισης» και
- υποβαθμίζει την σπουδαιότητα της ευελιξίας στην αγορά εργασίας προς όφελος της ευελιξίας στα συστήματα παραγωγής.

Η νεοκλασική θεωρία αναλύει την ευκαμψία (ή ευελιξία) στην αγορά εργασίας, στηριζόμενη στην εξίσωση της ζήτησης εργασίας με την προσφορά εργασίας. Το θεμελιώδες ζήτημα για τη νεοκλασική θεωρία δεν είναι να αναλύσει ούτε την έννοια της μισθωτής εργασίας, ούτε την σχέση που ενυπάρχει ανάμεσα στην μισθωτή εργασία και στο καθεστώς συσσώρευσης ή στο μοντέλο ανάπτυξης, αλλά να δημιουργήσει μία αγορά σύμφωνα με την οποία η μακροοικονομική ισορροπία να επιτυγχάνεται μέσα από τη ζήτηση και την προσφορά χάρη στην ευκαμψία των μισθών και την τέλεια κινητικότητα του παραγωγικού συντελεστή εργασία. Η ευκαμψία στην αγορά εργασίας συνδέεται άμεσα και καθοριστικά με το πρόβλημα της ανεργίας. Βασική τους υπόθεση είναι ότι η ανεργία είναι εθελοντική και οφείλεται σε ατέλειες στην αγορά εργασίας (Marchei&Taieb, 1991). Ακόμη και οι σύγχρονες απόψεις της νεοκλασικής θεωρίας θεωρούν ως αιτία της ανεργίας την ακαμψία των χρηματικών μισθών, την μη ύπαρξη ανταγωνισμού στην αγορά εργασίας και την έλλειψη κινητικότητας των εργαζομένων (Perrot, 1992).

Την συγκεκριμένη περίοδο, η οργάνωση της εργασίας τροποποιείται σημαντικά εξαιτίας των αδιεξόδων που παρατηρήθηκαν την δεκαετία του '70, σ' ότι αφορούσε την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας και του κεφαλαίου. Στη θέση της φορντικής επιχείρησης αρχίζει να αναπτύσσεται η ευέλικτη επιχείρηση. Ο ανερχόμενος αυτός τύπος επιχείρησης δεν στηρίζεται πλέον τόσο σε οριζόντια, όσο και σε κάθετη κατεύθυνση (προμηθειών, συντονισμού, διάθεσης, χρηματικών ροών) που τις δίνουν τον χαρακτήρα «δικτυωμένης» ή «δικτυωτής» επιχείρησης (Λυμπεράκη, 1992).

Το υπόδειγμα της ευέλικτης επιχείρησης στηρίζεται στο δυναμικό ευελιξίας των νέων τεχνολογιών και στην χρήση εξειδικευμένης εργασίας. Κύρια χαρακτηριστικά της ευέλικτης βιομηχανικής παραγωγής είναι η μικρής κλίμακας παραγωγή, η διαφοροποίηση των προϊόντων, η εφαρμογή πολλαπλών χρήσεων κ.α. Φιλοδοξεί σύμφωνα με ορισμένους ερευνητές να αποτελέσει την απάντηση στην εξάντληση των ορίων αύξησης της παραγωγικότητας του προτύπου αυτοματοποίησης (Λυμπεράκη, 1991, Πελαγίδης, 1990).

Ο ρόλος της τεχνολογίας στην παραγωγική διαδικασία και η σχέση του μισθωτού εργαζόμενου με την τεχνολογία είναι διαφορετικές απ' ό,τι ήταν την φορντική περίοδο. Ειδικότερα, η νέα τεχνολογία έχει την ιδιότητα να είναι ευέλικτη, δηλαδή να μπορεί το ίδιο μηχάνημα να χρησιμοποιηθεί σε περισσότερες από μία χρήσεις. Ως εκ τούτου και ο εργαζόμενος θα πρέπει να είναι ικανός να χειρίζεται αλλά και να γνωρίζει την λειτουργία του μηχανήματος.

Η ενδοεπιχειρησιακή κινητικότητα αυξάνει για να μπορεί ο εργαζόμενος να ανταποκρίνεται στις νέες ανάγκες της επιχείρησης. Η μερική ανάπτυξη του μοντέλου της ευέλικτης εξειδίκευσης δημιουργεί ρήξεις στον θεσμό της μισθωτής εργασίας και της πλήρους απασχόλησης εισάγοντας είτε την μισθωτή εργασία δύο ταχυτήτων (στο κεντρικό τμήμα της επιχείρησης απασχολούνται λίγα άτομα με σταθερούς και σχετικά υψηλούς μισθούς σε οκτάωρη βάση και απολαμβάνοντας τα προνόμια της κοινωνικής ασφάλισης, επιδομάτων κ.α και στα περιφερειακά τμήματα απασχολούνται άτομα σε μερική απασχόληση με χαμηλούς μισθούς και με μειωμένα οφέλη από την κοινωνική ασφάλιση και τα επιδόματα εάν βέβαια είναι ασφαλισμένοι), είτε εισάγει τον θεσμό της υπεργολαβίας όπου αναπτύσσεται η μη μισθωτή εργασία αλλά και η απασχόληση με το κομμάτι.

Παράλληλα με την ανάπτυξη αυτών των νέων εργασιακών σχέσεων λόγω της μερικής εφαρμογής του μοντέλου της ευέλικτης εξειδίκευσης παρατηρείται η ίδια τάση ανάπτυξης αυτών των εργασιακών σχέσεων, λόγω του μοντέλου ευελικτοποίησης της αγοράς εργασίας που προωθείται από την πλευρά των

νεοφιλελεύθερων οικονομολόγων. Η ευκαμψία στην αγορά εργασίας (η οποία είναι κυρίως ποσοτική και όχι ποιοτική) σημαίνει τη χρήση προσωρινής εργασίας (*travailtemporaire*), την ακύρωση του νόμου περί απαγόρευσης απολύσεων και την χρήση εργολαβικής εργασίας (*soustraitance*). Η εσωτερική ευκαμψία αναφέρεται στη δυνατότητα να τροποποιηθεί η οργάνωση της εργασίας και η μισθωτή σχέση (ποιοτική ευκαμψία) (Brunhes, 1989).

Σ' ότι αφορά τον καθορισμό του μισθού τη μεταφορντική περίοδο, παρατηρούνται σημαντικές αλλαγές, καθόσον τα χαρακτηριστικά της μισθωτής σχέσης έχουν αλλάξει. Η επίτευξη ολοένα και μεγαλύτερης ευελιξίας, όπως αυτή ορίζεται κυρίως από την νεοκλασική θεωρία, συνεπάγεται τον δραστικό περιορισμό του κράτους και την ανάπτυξη ελεύθερων διαπραγματεύσεων μεταξύ εργαζομένων και εργοδοτών. Εδώ όμως παρατηρείται και μία αντίφαση. Σε ορισμένες περιπτώσεις η "ανάγκη" ύπαρξης σταθεροποιητικής πολιτικής από την πλευρά του κράτους επιφέρει την άμεση παρέμβασή του στον τομέα καθορισμού των μισθών, ενώ ταυτόχρονα προωθεί την πολιτική της ευελιξίας στην αγορά εργασίας. Ο μισθός θεωρείται κυρίως ως κόστος εργασίας και όχι' ως στοιχείο της ζήτησης.

Η ευελιξία κινείται κυρίως γύρω από δύο βασικές έννοιες: α) ευελιξία απασχόλησης (*employmentflexibility*) και β) ευελιξία μισθών (*wageflexibility*) και συνδέεται στενά με το κράτος πρόνοιας. Η σχέση ευελιξίας και κοινωνικής προστασίας διαφοροποιείται ανάλογα με τη μορφή του κράτους πρόνοιας. Οι GallieandPaugam (2000) ταξινόμησαν τα κράτη πρόνοιας των χωρών της Ε.Ε. στη βάση τριών κριτηρίων που συνδέονταν με την ανεργία. Τα τρία αυτά κριτήρια είναι:

- γενναιοδωρία του συστήματος προστασίας από την ανεργία για την επιλεξιμότητα (*unemploymentbenefiteligibility*),
- η γενναιοδωρία του συστήματος ως προς τις παροχές (*benefitgenerosity*) και
- οι ενεργητικές πολιτικές.

Στη βάση αυτή της ταξινόμησης διακρίνουμε τέσσερα διαφορετικά καθεστώτα:

- «καθολικό» (universalistic). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι: Δανία και Σουηδία. Τα χαρακτηριστικά αυτού του καθεστώτος είναι ως προς την επιλεξιμότητα καλύπτει όλους, ως προς τις παροχές είναι πολύ γενναιόδωρο και ως προς τις ενεργητικές πολιτικές είναι πολύ αναπτυγμένο.
- το «επικεντρωμένο στην απασχόληση» (employmentcentered). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν η Γαλλία, η Γερμανία και η Ολλανδία. Βασικά χαρακτηριστικά του συστήματος είναι: ως προς την επιλεξιμότητα είναι μεταβλητό και εξαρτάται από την απασχολησιμότητα του ατόμου, ως προς τις παροχές είναι άνισο, ως προς τις ενεργητικές πολιτικές είναι αναπτυγμένο και
- το «υποπροστατευτικό» (subprotective) που είναι ελλειμματικό ως προς την προστασία. Στην κατηγορία αυτή ανήκουν οι: Ελλάδα, Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία. Τα βασικά χαρακτηριστικά αυτού του καθεστώτος είναι τα ακόλουθα: ως προς την επιλεξιμότητα είναι ελλιπές, ως προς τις παροχές είναι πολύ περιοριστικό και ως προς τις ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης, αυτές στην ουσία δεν υπάρχουν,
- το «φιλελεύθερο ή ελάχιστης προστασίας» (Liberalminimumprotection). Στην κατηγορία αυτή ανήκουν η Μ. Βρετανία και η Ιρλανδία Βασικά χαρακτηριστικά αυτού του καθεστώτος είναι: ως προς την επιλεξιμότητα είναι περιορισμένο, ως προς τις παροχές είναι περιορισμένο, ως προς τις ενεργητικές πολιτικές είναι ελάχιστα αναπτυγμένο,

Είναι σαφές ότι οι προσδιοριστικοί παράγοντες της ευελιξίας είναι αυτοί που επηρεάζουν θετικά ή αρνητικά την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς, συμβάλλοντας έτσι στη μείωση ή στην αύξηση της ανεργίας. Οι παράγοντες που πρόκειται να αναφερθούμε είναι:

- το ύψος και η διάρκεια των επιδομάτων ανεργίας ή κοινωνικής βοήθειας
- η προστασία της απασχόλησης
- ο τρόπος καθορισμού των μισθών

- θεσμικοί παράγοντες της αγοράς εργασίας.

2.3. Απασχόληση και ευελιξία στην εργασία

Οι επιπτώσεις της ευελιξίας στην αγορά εργασίας είναι ένα αντικείμενο εκτεταμένο τόσο θεωρητικής, όσο και εμπειρικής έρευνας. Παρακάτω προχωρούμε στη διερεύνηση των επιπτώσεων των προσδιοριστικών παραγόντων της ευελιξίας στην απασχόληση και στην ανεργία.

2.3.1. Προστασία της Απασχόλησης

Η προστασία της απασχόλησης επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό τη λειτουργία της αγοράς εργασίας μέσω των περιορισμών που θέτει στις απολύσεις και γενικά μέσω της νομοθετικής προστασίας της απασχόλησης. Επηρεάζει και τον τρόπο καθορισμού του μισθού αυξάνοντας τη δύναμη των απασχολούμενων έναντι των ανέργων και τη διάρκεια της ανεργίας. Αρκετές μελέτες προσπάθησαν να «μετρήσουν» την προστασία της απασχόλησης και να διερευνήσουν τις επιπτώσεις της στην απασχόληση. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (2004) χώρες που παρουσιάζουν χαμηλό ποσοστό μονιμότητας στην απασχόληση, παρουσιάζουν την υψηλότερη αριθμητική ευελιξία.

Οι Cahuc&Jolivet (2003) και Blanchard&Tirole (2004) υποστηρίζουν ότι η προστασία της απασχόλησης επιδρά ευεργετικά στην κοινωνική ευημερία. Οι Belotetal (2002) υποστηρίζουν ότι η προστασία της απασχόλησης προσφέρει στους εργαζόμενους ασφάλεια, μ' αποτέλεσμα να αυξάνεται η παραγωγικότητά τους. Σύμφωνα με τον Feldstein (1976) η προστασία της απασχόλησης προκαλεί τη μετακίνηση εργαζομένων από επιχειρήσεις που έχουν υψηλό turnover προς τις επιχειρήσεις που προσφέρουν περισσότερο σταθερές εργασίες.

2.3.2. Επιδόματα ανεργίας ευελιξία και αγορά εργασίας

Το επίδομα ανεργίας, ή η παρεχόμενη κοινωνική βοήθεια προς τους ανέργους ή και προς τους απόρους αποτελεί μία από τις πτυχές της προστασίας της απασχόλησης. Η διερεύνηση των επιπτώσεων των επιδομάτων ανεργίας στην απασχόληση έχει απασχολήσει επί μακρόν την οικονομική θεωρία. Τα τελευταία χρόνια αναθερμάνθηκε το ενδιαφέρον γύρω από την προστασία και τα επιδόματα ανεργίας απασχόληση εξαιτίας:

- της αύξησης του αριθμού των ανέργων και δη των μακροχρόνια ανέργων και
- της ίδιας της δομής της αγοράς εργασίας.

Το ερώτημα που κύρια τίθεται είναι αν και κατά πόσο τα επιδόματα ανεργίας επιδρούν αρνητικά στην απασχόληση.

Πολλοί οικονομολόγοι θεωρούν ότι το επίδομα ανεργίας (και συγκεκριμένα το ύψος του επιδόματος και η διάρκεια επιδότησης) επιφέρει αρνητικά αποτελέσματα στην προώθηση της απασχόλησης. Σύμφωνα με το μοντέλο της αναζήτησης εργασίας (searchmodel) ο άνεργος ο οποίος αναζητεί εργασία θα τη δεχτεί μόνο όταν ο μισθός που θα βρει είναι τουλάχιστον ίσος με αυτόν που περιμένει (wagereserve).

Ο μισθός που αυτός περιμένει έχει σχέση με την πληροφόρηση που ο άνεργος έχει σχετικά με την κατάσταση στην αγορά εργασίας, αλλά και με το επίπεδο των πραγματικών του ικανοτήτων. Αν η πληροφόρηση που έχει, ως προς την κατάσταση στην αγορά εργασίας, είναι εσφαλμένη, τότε ο μισθός που θα περιμένει θα είναι υψηλότερος από το μισθό ισορροπίας στην αγορά εργασίας, δεν θα αποδέχεται την εργασία και θα παραμένει άνεργος. Το χρονικό διάστημα που θα παραμένει άνεργος εξαρτάται τόσο από το ύψος του επιδόματος που λαμβάνει, όσο και από τη διάρκειά του. Θα αποδεχτεί την προσφερόμενη

εργασία είτε επειδή έχει, στη βάση άλλης πληροφόρησης, αναπροσαρμόσει το ύψος του αναμενόμενου μισθού, είτε επειδή δεν λαμβάνει πλέον για οποιοδήποτε λόγο, το επίδομα ανεργίας. Ως εκ τούτου το αναμενόμενο επίπεδο μισθού σχετίζεται με το ύψος και τη διάρκεια του επιδόματος ανεργίας. Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (1994α) για να αυξηθεί η απασχόληση θα πρέπει να περιοριστεί το ύψος του επιδόματος ανεργίας και να υιοθετηθούν ισχυρότεροι περιορισμοί για αυτούς που δικαιούνται το επίδομα ανεργίας.

Σύμφωνα με τους Schmidetal (1992) η θεωρία περί αναζήτησης εργασίας δεν ισχύει στην περίπτωση πολύ υψηλής ανεργίας. Στην περίπτωση της εμπειρικής διερεύνησης των επιπτώσεων των επιδομάτων ανεργίας λαμβάνονται υπόψη τρεις παράγοντες:

- το ποσοστό αναπλήρωσης του εισοδήματος από το επίδομα ανεργίας,
- η διάρκεια του επιδόματος καταβολής της ανεργίας και
- το ποσοστό των ατόμων που έχουν δικαίωμα στο επίδομα ανεργίας.

Σύμφωνα με τον Snower (1997) το επίδομα ανεργίας επιδρά αρνητικά στην απασχόληση επειδή μειώνει το κόστος μη αποδοχής θέσης εργασίας και ασκεί και αυξητική πίεση προς τους μισθούς. Οι BlauandRobins (1990) για τις Ηνωμένες Πολιτείες και ο Wadsworth (1991) για τη Μ. Βρετανία υποστηρίζουν ότι τα επιδόματα ανεργίας παρατείνουν την περίοδο αναζήτησης εργασίας, άρα επιδρούν θετικά στην ανεργία διατηρώντας για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα το επίδομα ανεργίας. Ο Wadsworth (1992) σε άλλη εμπειρική μελέτη του για τη Μ. Βρετανία, υποστηρίζει ότι τα επιδόματα ανεργίας διατηρούν ένα μεγαλύτερο εργατικό δυναμικό από αυτό που θα υπήρχε αν δεν υπήρχαν επιδόματα ανεργίας.

Ο Bean (1994) αλλά και η μελέτη του OECD (1994b) χρησιμοποιώντας μακροοικονομική προσέγγιση δεν βρήκαν σημαντική επίπτωση των επιδομάτων ανεργίας στο ποσοστό ανεργίας.

Σύμφωνα με τους LarrainandVelasquez (1994) η επίπτωση των επιδομάτων ανεργίας στην απασχόληση μπορεί να είναι θετική, στο βαθμό που ο άνεργος

εκμεταλλεύεται το χρονικό διάστημα που είναι άνεργος για να παρακολουθήσει κάποιο πρόγραμμα κατάρτισης με στόχο να βελτιώσει την ποιότητα του ανθρώπινου κεφαλαίου του ώστε να μπορέσει να βρει μία καλύτερη εργασία.

2.3.3. Θεσμικά όργανα και καθορισμός μισθών

Η ορθόδοξη εξήγηση της υψηλής ανεργίας στηρίζεται σε δυο διαφορετικές περιπτώσεις. Στην πρώτη περίπτωση οι θεσμοί μπορεί να αυξήσουν την ανεργία μην επιτρέποντας την προς τα κάτω ευελιξία των μισθών (π.χ. ύπαρξη κατώτατων μισθών). Στη δεύτερη περίπτωση οι θεσμοί μπορούν να επηρεάσουν την απασχόληση μέσω των επιδράσεών τους στο μη μισθολογικό κόστος και στα κίνητρα προς εργασία. Επιπλέον οι θεσμοί στην αγορά εργασίας μπορούν να επηρεάσουν σημαντικά την κατανομή των εισοδημάτων. Έχουν πραγματοποιηθεί πολλές μελέτες, κάποιες εκ των οποίων συνοψίζονται στις παρακάτω:

- Μία άλλη παράμετρος που διερευνήθηκε εκτεταμένα ήταν αν οι θεσμοί της αγοράς εργασίας επηρεάζουν ή όχι την ανεργία (institutions and unemployment). Διάφορες μελέτες που έγιναν κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι πρέπει να είμαστε πολύ επιφυλακτικοί αναφορικά με το αν η ύπαρξη θεσμών αγοράς εργασίας επηρεάζει την ανεργία ή όχι.
- Οι Bakeretal (2005) στην οικονομετρική τους διερεύνηση βρήκαν ότι δεν αποδεικνύονται εμπειρικά οι υποθέσεις που έχουν τεθεί από τον ΟΟΣΑ και το ΔΝΤ περί της αύξησης της ανεργίας εξαιτίας της ύπαρξης θεσμικών παραγόντων.
- Οι Bitros&Prodromidis (2004) χρησιμοποιώντας διαστρωματικά στοιχεία και χρονολογικές σειρές από διαφορετικές χώρες (panel data) διερεύνησαν τις επιπτώσεις των επιδομάτων ευημερίας στο ποσοστό ανεργίας. Βρήκαν ότι οι κατά κεφαλήν κοινωνικές παροχές συνδέονται στατιστικά σημαντικά με το ποσοστό ανεργίας στις χώρες της Ε.Ε. Σε χώρες με υψηλό και μέσο επίπεδο ανεργίας, οι κοινωνικές παροχές ασκούν σημαντική και λιγότερο σημαντική επίδραση, ενώ στην περίπτωση χωρών με χαμηλό επίπεδο ανεργίας, η επίδραση είναι ανύπαρκτη. Το επίδομα

ανεργίας επηρεάζει θετικά το ποσοστό ανεργίας στην Ιαπωνία και στις Σκανδιναβικές χώρες, αλλά όχι στις ΗΠΑ.

- Οι Fitoussietal (2000) βρήκαν ότι το ποσοστό αναπλήρωσης, η ένταση του συνδικαλισμού και το ποσοστό της συνδικαλιστικής επέκτασης κάλυψης έχουν θετικά και στατιστικά σημαντικά αποτελέσματα στην ανεργία. Οι επιπτώσεις άλλων μεταβλητών αγοράς εργασίας στην ανεργία είναι στατιστικά μη σημαντικές.
- Οι Nickelletal (2001) βρήκαν ότι οι θεσμικές μεταβλητές και οι μακροοικονομικές μεταβλητές επηρεάζουν την ανεργία όπως αναμενόταν. Το ποσοστό αναπλήρωσης, η διάρκεια καταβολής του επιδόματος και ο φόρος στην απασχόληση επηρεάζουν θετικά την ανεργία. Οι επιπτώσεις στην ανεργία από την προστασία της απασχόλησης και από την έκταση του συνδικαλιστικού κινήματος είναι στατιστικά μη σημαντικές.
- Οι μελέτες των Nickell and Bell (1995) και Cardetal (1995) δείχνουν ότι οι θεσμοί της αγοράς εργασίας δεν έχουν επηρεάσει την ευελιξία της αγοράς εργασίας. Παρόμοια ήταν τα αποτελέσματα των ερευνών των Edinetal (1996) για τη Σουηδία και Krueger and Pischke (1997) για τη Γερμανία.

2.4. Οι εξελίξεις στην Ελλάδα

2.4.1. Η σημερινή κατάσταση

Αναφορικά με την ευελιξία της αγοράς εργασίας, τα στοιχεία της χώρας μας, είναι σχετικά ανεπαρκή. Σχετικά με τις νέες μορφές απασχόλησης υπάρχουν σε εθνικό επίπεδο στοιχεία για τη μερική απασχόληση και τις συμβάσεις ορισμένου χρόνου. Βάσει των στοιχείων του Employment in Europe τα στοιχεία για τις νέες μορφές απασχόλησης δείχνουν ότι το ποσοστό μερικής απασχόλησης για δεκατέσσερα χρόνια παρέμεινε περίπου στο ίδιο επίπεδο. Κυμάνθηκε από 4% το 1990 σε 4,8% το 1995, 4,5% το 2000 και 4,6% το 2004. Το ποσοστό των απασχολούμενων με σύμβαση ορισμένου χρόνου στο σύνολο των

απασχολουμένων μειώθηκε την περίοδο 1990-1994 από 15% σε 9,4% και έκτοτε αυξάνεται ελαφρά για να γίνει 12,8% το 2000 και 11,9% το 2001.³

Η έλλειψη του ποσοστού των προγραμμάτων ευελιξίας των αγορών εργασίας στην Ευρώπη αλλά και ειδικότερα στην Ελλάδα φαίνεται από τα πολύ υψηλά ποσοστά ανεργίας και πιο συγκεκριμένα της μακροχρόνιας ανεργίας των νέων, και συμβάλλει στην ουσιαστική αδυναμία ανάκαμψης των ευρωπαϊκών οικονομιών. Η ελληνική αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από χαμηλό βαθμό ευελιξίας για τους παρακάτω λόγους:

- Η κινητικότητα της εργασίας από κλάδο σε κλάδο, από επιχείρηση σε επιχείρηση και από περιοχή σε περιοχή είναι σημαντικά περιορισμένη.
- Η μονιμότητα των υπαλλήλων του δημόσιου τομέα και το υψηλό κόστος των απολύσεων στην Ελλάδα συμβάλλουν στον περιορισμό των προσλήψεων και των προσφερόμενων θέσεων μακροχρόνιας απασχόλησης.
- Ο βαθμός ευελιξίας του ωραρίου εργασίας είναι ελάχιστος και η δυνατότητα διευθέτησης του χρόνου εργασίας είναι μέχρι σήμερα ουσιαστικά ανύπαρκτη στην Ελλάδα.
- Ο συνδυασμός του υψηλού κατώτατου μισθού, που προσδιορίζεται σε κεντρικό επίπεδο, με το πολύ υψηλό μη μισθολογικό κόστος εργασίας καθιστά την απασχόληση των νεοεισερχόμενων στην αγορά εργασίας σχεδόν απαγορευτική.
- Το ποσοστό της μερικής απασχόλησης στην Ελλάδα είναι εξαιρετικά χαμηλό, ενώ το γενικότερο θεσμικό πλαίσιο δεν ευνοεί την ανάπτυξή της.

2.4.2. Διαρθρωτικά χαρακτηριστικά

Αναφορικά με την Ελληνική αγορά εργασίας, τα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της συνδυασμένα με τις ρυθμίσεις του Συστήματος Κοινωνικής Ασφάλισης, συμβάλλουν στο χαμηλό ποσοστό απασχόλησης των γυναικών και των

³<http://ec.europa.eu/>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 23-06-2014]

ηλικιωμένων (Ελλάδα: 59,6% το 2004, Ε.Ε.15: 64,6%, ΟΟΣΑ: 65,2%), στο εξαιρετικά υψηλό ποσοστό μακροχρόνιας (άνω του ενός έτους) ανεργίας (Ελλάδα: 54,7% το 2004, Ε.Ε.15: 42,4%, ΟΟΣΑ: 32,0%) και ιδιαίτερα ανεργίας των νέων (άνω του 26%) και των γυναικών.

Οι αρνητικές επιπτώσεις των ανωτέρω χαρακτηριστικών στην ευελιξία της ελληνικής αγοράς εργασίας περιορίζονται σε κάποιο βαθμό. Η ευελιξία της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα ενισχύεται από το υψηλό ποσοστό της αυτοαπασχόλησης ή απασχόλησης στην οικογενειακή επιχείρηση, την εισροή στη 10ετία του 1990 περίπου 1 εκατ. μεταναστών από τις γειτονικές χώρες και το υψηλό ποσοστό απασχόλησης στην παράλληλη οικονομία (μεταναστών, δημοσίων υπαλλήλων, δασκάλων, καθηγητών, ιατρών κ. ά.). Η αυτοαπασχόληση είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Ελλάδα και φτάνει το 40,2% του εργατικού δυναμικού το 2004, έναντι 15,6% στην Ε.Ε.25. Μπορεί να θεωρηθεί ως επικουρικό εργαλείο αντιμετώπισης της ανεργίας και σε μεγάλο βαθμό ως μια άτυπη μορφή ευελιξίας.

2.5. Αξιολόγηση των κρατουςών πολιτικών απασχόλησης

2.5.1. Μέθοδος αξιολόγησης

Η διαδικασία που σχετίζεται με την αξιολόγηση των πολιτικών απασχόλησης αποτελεί ένα από τα κυριότερα στοιχεία για την καταπολέμηση της ανεργίας. Είναι το βασικότερο εργαλείο για τη χάραξη πολιτικών όχι μόνο στα πλαίσια του εθνικού κράτους, αλλά και στα πλαίσια υπερεθνικών οργανισμών όπως είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση, ο ΟΟΣΑ, ο ΟΗΕ κλπ. (Γαβρόγλου, 2005). Αναλυτικότερα, στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, όπου κάθε κράτος μέλος είναι υποχρεωμένο να υποβάλλει ετησίως το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Απασχόληση, οι έννοιες της αποτίμησης και της αξιολόγησης των μέτρων, αλλά και των πολιτικών, που η κάθε κυβέρνηση υιοθέτησε, είναι ιδιαίτερα σημαντικές.

Εντός των πλαισίων του Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Απασχόληση το κάθε κράτος μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι υποχρεωμένο να υποβάλλει αναλυτικά στοιχεία δεδομένων της αγοράς εργασίας, στη βάση των οποίων μπορεί να γίνει η αποτίμηση και αξιολόγηση των πολιτικών απασχόλησης και να συνταχθεί και η έκθεση για την απασχόληση (JointEmploymentReport) από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Ένα κεντρικό ζήτημα στην οικονομική, αλλά και στην πολιτική θεωρία είναι τα μη διακριτά όρια ανάμεσα στην οικονομική πολιτική και στην πολιτική απασχόλησης ως προς το θέμα της αύξησης της απασχόλησης. Ορισμένες μεταβλητές της οικονομικής πολιτικής, για παράδειγμα φορολογικοί συντελεστές κλπ, επηρεάζουν το ύψος της απασχόλησης. Ως εκ τούτου και η οικονομική πολιτική επηρεάζει την απασχόληση και την ανεργία, όπως και η πολιτική απασχόλησης (Cardetal., 1985). Ο όρος πολιτική απασχόλησης θα μπορούσε να χρησιμοποιείται με την ευρύτερη έννοια του όρου, περιλαμβάνοντας έτσι όλες τις ενέργειες που στοχεύουν στην αύξηση της απασχόλησης και στη μείωση της ανεργίας.

Η διαδικασία της αξιολόγησης των πολιτικών απασχόλησης έχει ως στόχο να διαγνώσει την αποτελεσματικότητα των πολιτικών και ειδικότερα με ποιο τρόπο επηρεάζεται η απασχόληση και κατ' επέκταση η ανεργία. Η γνώση της αποτελεσματικότητας των πολιτικών, καθώς και με ποιο τρόπο επηρεάζουν την απασχόληση / ανεργία αν μεταβληθούν κάποιες μεταβλητές πολιτικής, βοηθά τους ασκούντες πολιτική στον καλύτερο σχεδιάσμά τους (Howell&Huebler, 2005).

Οι πολιτικές απασχόλησης σχετίζονται τόσο με την προσφορά, όσο και με την ζήτηση εργασίας. Οι πολιτικές οι οποίες στοχεύουν στην αύξηση της προσφοράς εργασίας σκοπεύουν είτε να εντάξουν νέα άτομα στο εργατικό δυναμικό, είτε να βοηθήσουν στην πλήρωση κενών θέσεων εργασίας από ανέργους. Το βασικό χαρακτηριστικό αυτών των πολιτικών είναι ότι οι όποιες παρεμβάσεις τους αφορούν κυρίως το άτομο, που είτε δεν προσφέρει εργασία, είτε είναι άνεργο. Οι πολιτικές που στοχεύουν στην αύξηση της ζήτησης εργασίας αφορούν σε μεγάλο

βαθμό τις επιχειρήσεις. Το ζητούμενο είναι να δημιουργηθούν οι προϋποθέσεις εκείνες οι οποίες θα οδηγήσουν τις επιχειρήσεις σε δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (Δημουλάς κ.α., 2005).

Αναφορικά με τα τοπικά δεδομένα και τις πολιτικές απασχόλησης που εφαρμόζονται αυτές κυρίως αφορούν (Δημουλάς κ.α., 2005):

- οικονομικές στηρίξεις επιχειρήσεων για την πρόσληψη νέων ατόμων. Ταυτόχρονα το Υπουργείο Οικονομίας και Οικονομικών, μέσα από την οικονομική πολιτική φορολογία επιχειρήσεων και γενικότερα τον επενδυτικό νόμο επιχειρεί να ενισχύσει τις ήδη υπάρχουσες επιχειρήσεις ή να προτρέψει στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων με σκοπό την αύξηση της απασχόλησης,
- παροχή κινήτρων για την ενίσχυση της αυταπασχόλησης και της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων,
- προγράμματα κατάρτισης ανέργων,
- τη βελτίωση της λειτουργίας των Δημοσίων Υπηρεσιών Απασχόλησης.

Η αξιολόγηση των πολιτικών απασχόλησης προϋποθέτει τη σαφή οριοθέτηση του στόχου και τη άμεση σύνδεση του στόχου με τα μέσα που έχουν χρησιμοποιηθεί για την επίτευξή του. Πολλές φορές είναι δύσκολη η διαπίστωση αν η επίτευξη αυτή του στόχου θα γινόταν έτσι και αλλιώς ανεξάρτητα από την εφαρμογή της συγκεκριμένης πολιτικής (Schmidetal., 1992). Για παράδειγμα στην περίπτωση της πολιτικής επιδότησης θέσεων εργασίας δεν είναι εφικτό να γνωρίζουμε αν ο επιχειρηματίας θα προσλάμβανε αυτό τον κόσμο, έστω και αν δεν υπήρχαν τα προγράμματα επιδότησης θέσεων εργασίας. Από αυτή όμως τη λεπτομέρεια εξαρτάται και η επιτυχία ή όχι της εν λόγω πολιτικής απασχόλησης. Σε άλλες περιπτώσεις ο στόχος προς επίτευξη δεν είναι απόλυτα ξεκάθαρος και ίσως να συγχέεται και με άλλους παράγοντες πέρα της συγκεκριμένης πολιτικής. Παραδείγματος χάριν, στην περίπτωση ενός προγράμματος κατάρτισης δεν είναι γνωστό ποιος είναι ακριβώς ο στόχος προς επίτευξη: η μείωση της ανεργίας ή η παροχή εξειδικευμένων γνώσεων στον εκπαιδευόμενο ώστε να μπορέσει να βρει από μόνος του εργασία. Αυτό σημαίνει ότι μπορεί η ανεργία να μειωθεί ή να μη

μειωθεί ανεξάρτητα από την ποιότητα των παρεχόμενων εξειδικευμένων γνώσεων. Είναι απαραίτητο να γνωρίζουμε και άλλα στοιχεία αναφορικά με την ύπαρξη κενών θέσεων εργασίας λόγω μη εύρεσης του κατάλληλου εργατικού δυναμικού κλπ.

Πέρα όμως από τις όποιες αντικειμενικές αδυναμίες που υπάρχουν για να διαπιστωθεί η αποτελεσματικότητα μιας πολιτικής απασχόλησης, η αξιολόγηση των πολιτικών απασχόλησης καθίσταται ολοένα και περισσότερο επίκαιρη.

2.5.2. Προτάσεις πολιτικής

Αναφορικά με την διαδικασία αξιολόγησης της εκάστοτε πολιτικής απασχόλησης, από την μία πλευρά χρησιμοποιούνται οι παράγοντες που συνοψίζονται στους παρακάτω (Snower&De laDehesa, 1996):

- η επιδότηση στην απασχόληση
- η επιδότηση στη διατήρηση μιας νέας θέσης εργασίας
- η επιδότηση του κεφαλαιουχικού εξοπλισμού
- το ποσοστό αναπλήρωσης του εισοδήματος κατά τη διάρκεια της ανεργίας (επίδομα ανεργίας)
- οι προστατευτικές πολιτικές απασχόλησης (όπως της χρηματικής αποζημίωσης προς τον απολυόμενο, το χρονικό διάστημα πριν την απόλυση που πρέπει να λάβει την προειδοποίηση ο απολυόμενος, περιορισμούς στον ρυθμό των απολύσεων κλπ)
- η προοδευτικότητα της φορολογίας στην αγορά εργασίας

Οι προαναφερόμενες πολιτικές στοχεύουν κυρίως στην ενίσχυση της ζήτησης εργασίας, αλλά και στην ενίσχυση της προσφοράς εργασίας. Από την άλλη πλευρά, στη βάση της οικονομετρικής διερεύνησης προσπαθήσαμε να δούμε την επίπτωση στην απασχόληση / ανεργία από τη μεταβολή:

- των επιδομάτων ανεργίας

- πραγματικών αμοιβών των απασχολουμένων
- των κοινωνικών δαπανών ως ποσοστό του ΑΕγΠ
- του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης
- της παραγωγικότητας της εργασίας

Από τις προαναφερόμενες πολιτικές η μεγαλύτερη επίπτωση στην απασχόληση / ανεργία επιφέρει η αύξηση της επιδότησης απασχόλησης και η μεταβολή του ύψους των επιδομάτων ανεργίας. Η πρώτη πολιτική έχει ευρύτερα θετικά αποτελέσματα στο βαθμό που συνδέεται με την αύξηση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης με θετικές επιπτώσεις στο ΑΕγΠ, οι οποίες εκ των υστέρων θα επιφέρουν νέες θετικές επιπτώσεις στην επιχείρηση και ως εκ τούτου στην απασχόληση. Η μεταβολή των επιδομάτων ανεργίας (που παραπέμπει τόσο στη ζήτηση εργασίας με τη μορφή του κόστους για τις επιχειρήσεις, όσο κυρίως στην προσφορά εργασίας) στην απασχόληση / ανεργία μπορεί να είναι γενικότερα μη αποτελεσματική αν δεν λάβουμε υπόψη μας το υψηλό ποσοστό παραοικονομίας στην Ελλάδα και τη σημαντική στήριξη που προσφέρει η οικογένεια στον άνεργο (Γαβρόγλου, 2005).

Αναφορικά με την επίπτωση της προστατευτικής πολιτικής της εργασίας στην απασχόληση / ανεργία εξαρτάται σημαντικά από τον αν ο μισθός είναι αποτέλεσμα διαπραγμάτευσης ή αν είναι καθορισμένος (κατώτατος μισθός) (Snower&De laDehesa, 1996). Στους κλάδους όπου ο μισθός είναι κοντά στον κατώτατο μισθό (δηλαδή η εργασία είναι ανειδίκευτη) το κόστος απόλυσης (μετρείται με τον αριθμό των μηνιαίων αποδοχών που πρέπει να καταβληθούν στον εργαζόμενο ως αποζημίωση) έχει σημαντική επίδραση στο ποσοστό ανεργίας. Όταν το κόστος απόλυσης διπλασιάζεται, τότε διπλασιάζεται και το ποσοστό ανεργίας. Ο λόγος είναι ότι ο ρυθμός εξόδου από την ανεργία πέφτει κατά πολύ, ενώ ο ρυθμός δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας μεταβάλλεται ελάχιστα. Σε περιόδους όπου οι επιχειρήσεις στηρίζονται ολοένα και περισσότερο στον τεχνολογικό εξοπλισμό ή στη φτηνή, συχνά παράνομη, εργασία, το κόστος απόλυσης της ανειδίκευτης εργασίας είναι σημαντικός παράγοντας για τις προσλήψεις. Στην περίπτωση της εξειδικευμένης εργασίας το κόστος απόλυσης δεν έχει σημαντική επίδραση στην ανεργία.

Σ' ότι αφορά την επίπτωση από την αύξηση της προοδευτικότητας της φορολογίας στο ποσοστό απασχόλησης, παρατηρούμε ότι αυτή είναι σημαντική. Όσο αυξάνεται η προοδευτικότητα της φορολογίας, τόσο αυξάνεται ο ρυθμός εξόδου από την κατάσταση της ανεργίας επειδή η αύξηση της προοδευτικότητας της φορολογίας μειώνει το διαπραγματευόμενο μισθό και αυξάνει τον αριθμό των κενών θέσεων εργασίας ανά άνεργο. Είναι σαφές ότι η προοδευτικότητα της φορολογίας έχει σημαντική επίπτωση στην απασχόληση και στη μείωση της ανεργίας.

Γενικότερα, από τα προαναφερθέντα, προκύπτει ότι (Snower&De laDehesa, 1996):

- η επιδότηση της απασχόλησης και η προοδευτικότητα της φορολογίας είναι οι παράγοντες που επηρεάζουν περισσότερο τη μεταβολή της απασχόλησης / ανεργίας και
- η προσαρμογή (δηλαδή η μείωση του ποσοστού ανεργίας) γίνεται άμεσα, κυρίως μέσα στον πρώτο χρόνο.

Αναφορικά με την οικονομετρική διερεύνηση των προσδιοριστικών παραγόντων της ανεργίας στοχεύει να συμπληρώσει την ανάλυση που προηγήθηκε στη βάση του μαθηματικού μοντέλου (Nickell, 1997). Όπως αναφέραμε και προηγουμένως προσπαθήσαμε να μετρήσουμε οικονομετρικά, με δεδομένους τους περιορισμούς για το χρονικό εύρος και την ποιότητα των παρεχόμενων στοιχείων:

- τη σχέση ανάμεσα στη διάρκεια της ανεργίας και των πραγματικών αμοιβών των απασχολουμένων και των επιδομάτων ανεργίας,
- τη σχέση ανάμεσα στο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και των κοινωνικών δαπανών και την παραγωγικότητα της εργασίας,
- της απασχόλησης και του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης, των κοινωνικών δαπανών και της παραγωγικότητας της εργασίας.

Για την έννοια της διάρκειας της ανεργίας χρησιμοποιούνται δύο διαφορετικές μεταβλητές:

- το ποσοστό των βραχυχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων και
- το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων.

Γενικότερα, αν εφαρμόσουμε την μελέτη βάσει των δύο συντελεστών προκύπτει πως υπάρχει αρνητική και στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στα επιδόματα της ανεργίας ως ποσοστό του ΑΕΠ και το ποσοστό των βραχυχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων. Αυτό σημαίνει ότι όσο αυξάνεται το ποσοστό των επιδομάτων ανεργίας στο σύνολο της ανεργίας το ποσοστό των βραχυχρόνια ανέργων μειώνεται. Αυτό που μάλλον συμβαίνει είναι ότι αυξάνεται ο αριθμός των μη βραχυχρόνια ανέργων που δικαιούνται επίδομα ανεργίας και ως εκ τούτου αυξάνονται οι δαπάνες για ανεργία στο σύνολο του ΑΕΠ και για αυτό το λόγο παρουσιάζεται αυτή η σχέση. Επίσης θα πρέπει να διερευνηθεί κανείς τα χαρακτηριστικά των βραχυχρόνια ανέργων (Γαβρόγλου, 2005). Αν πρόκειται για εξειδικευμένη εργασία, της οποίας ο μισθός είναι ιδιαίτερα υψηλός στην αγορά εργασίας, δεν της συμφέρει να παραμένει στην ανεργία αφού το ύψος του επιδόματος είναι ιδιαίτερα χαμηλό.

Επιπλέον, οι πραγματικές αμοιβές που αναλογούν σε κάθε απασχολούμενο επηρεάζουν αρνητικά και στατιστικά σημαντικά το ποσοστό των βραχυχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων. Αυτή η ένδειξη από μία οπτική δείχνει να είναι σε αντίφαση με την οικονομική θεωρία δεδομένου ότι η αύξηση των πραγματικών αμοιβών των απασχολούμενων σημαίνει και αύξηση του κόστους εργασίας για τις επιχειρήσεις και ως εκ τούτου οι επιχειρήσεις απολύουν κόσμο για να μπορέσουν να αντεπεξέλθουν. Βέβαια η αύξηση των πραγματικών αμοιβών των απασχολούμενων μπορεί να οδηγεί τις επιχειρήσεις να απολύουν αυτούς είναι μεγαλύτεροι στην ηλικία και έχουν περισσότερα χρόνια προϋπηρεσίας ή και τους ανειδίκευτους, μ' αποτέλεσμα αυτοί να μην βρίσκουν εύκολα νέα εργασία και να παραμένουν για μεγαλύτερο χρονικό διάστημα στην ανεργία. Δηλαδή να γίνεται μία ανακατανομή των ανέργων προς όφελος των μακροχρόνια ανέργων ή και των ανέργων με διάρκεια ανεργίας από 6 - 11 μήνες,

Εν συνεχεία, ο προσδιοριστικός παράγοντας του αριθμού των μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων είναι οι πραγματικές αμοιβές ανά

απασχολούμενο και όχι τα επιδόματα ανεργίας ως ποσοστό του ΑΕγΠ. Η αύξηση των δαπανών των επιδομάτων ανεργίας στο ΑΕγΠ σημαίνει και αύξηση του αριθμού των μακροχρόνια ανέργων στο σύνολο των ανέργων. Όμως αυτή η σχέση δεν είναι στατιστικά σημαντική (Γαβρόγλου, 2005).

Οι κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστό του ΑΕγΠ και η παραγωγικότητα της εργασίας συνδέονται θετικά και στατιστικά σημαντικά με το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης. Είναι εύλογο γιατί η αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας οδηγεί σε αύξηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης. Η αύξηση των κοινωνικών δαπανών ως ποσοστού του ΑΕΠ σημαίνει αύξηση της ενεργούς ζήτησης και μέσω αυτής επηρεάζεται ο ρυθμός οικονομικής μεγέθυνσης. Θεωρώντας δε ότι η αύξηση του ρυθμού οικονομικής μεγέθυνσης μπορεί να οδηγήσει σε αύξηση των θέσεων εργασίας και μείωση της ανεργίας, κατανοούμε γιατί η αύξηση των κοινωνικών δαπανών ως ποσοστού του ΑΕγΠ και της παραγωγικότητας της εργασίας επιδρά θετικά στο ποσοστό απασχόλησης και μειώνει την ανεργία (Γαβρόγλου, 2005).

Το ποσοστό απασχόλησης εμφανίζει θετική σύνδεση με τις κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστού του ΑΕΠ, με το ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και αρνητικά με την παραγωγικότητα της εργασίας. Οι σχέσεις είναι στατιστικά σημαντικές, εκτός από την περίπτωση της σχέσης οικονομικής μεγέθυνσης και ποσοστού απασχόλησης.

Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από την οικονομετρική διερεύνηση είναι ότι δύο μεταβλητές κλειδιά στην προκειμένη περίπτωση, που μπορούν να επηρεάσουν την απασχόληση είναι οι πραγματικές αμοιβές ανά απασχολούμενο και οι κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστού του ΑΕγΠ. Η μείωση των πραγματικών αμοιβών ανά απασχολούμενο μπορούν να επιτευχθούν κυρίως με πολιτικές επιδότησης της εργασίας ή σύνδεσης της καταβαλλόμενης φορολογίας με τις θέσεις απασχόλησης. Όσες δαπάνες γίνονται στα πλαίσια των πολιτικών απασχόλησης αυξάνουν τις κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστού του ΑΕγΠ. Ορισμένες από αυτές, π.χ. δαπάνες για κατάρτιση των ανέργων, είναι επενδύσεις σε ανθρώπινο κεφάλαιο με μακροπρόθεσμες επιπτώσεις. Κάποιες άλλες,

επιδότησεις κλπ, στοχεύουν στην οικονομική στήριξη των επιχειρήσεων, στη βελτίωση της κερδοφορίας τους και της ανταγωνιστικότητάς τους επιφέροντας θετικές επιπτώσεις στο ρυθμό οικονομικής μεγέθυνσης και στο ποσοστό απασχόλησης.

Με βάση όσα έχουμε αναφέρει μπορούμε να καταλήξουμε ότι οι πολιτικές που επηρεάζουν σημαντικά το ποσοστό απασχόλησης είναι (Γαβρόγλου, 2004):

- η επιδότηση της απασχόλησης,
- η προοδευτικότητα της φορολογίας,
- οι πραγματικές αμοιβές ανά απασχολούμενο,
- οι κοινωνικές δαπάνες ως ποσοστού του ΑΕγΠ.

Η κυβέρνηση για να επιτύχει ακόμη μεγαλύτερη μείωση του ποσοστού ανεργίας και αύξηση της απασχόλησης θα πρέπει να επικεντρωθεί στις προαναφερόμενες πολιτικές. Στη βάση όσων έχουμε αναφέρει μέχρι τώρα προτείνουμε συγκεκριμένα μέτρα που αφορούν (Γαβρόγλου, 2004):

- τους ανέργους και τους άεργους,
- στην ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και της απασχόλησης
- στην ενίσχυση της προσαρμοστικότητας και της κινητικότητας στην αγορά εργασίας
- στην προώθηση της ανάπτυξης του ανθρώπινου δυναμικού και της διαβίου μάθησης
- στην αύξηση της προσφοράς του εργατικού δυναμικού/ποσοστού συμμετοχής
- στην προώθηση της ισότητας των φύλων στην αγορά εργασίας
- στην προώθηση της ενσωμάτωσης και στην καταπολέμηση των διακρίσεων σε βάρος των μειονεκτούντων ατόμων
- στην προώθηση της απασχόλησης σε περιφερειακό επίπεδο.

Κεφάλαιο 3^ο

Ευέλικτα προγράμματα δημιουργίας θέσεων εργασίας – αποτίμηση των επιπτώσεων

3.1. Εισαγωγή

Μια αναλυτική αξιολόγηση ενός ευέλικτου προγράμματος απασχόλησης πρέπει να περιλαμβάνει τόσο τις διαδικασίες παρακολούθησης και αξιολόγησης όσο και την ποσοτική και ποιοτική αποτίμηση των επιπτώσεων. Οι δείκτες αντικτύπου του προγράμματος μπορεί να προσδιοριστούν, για παράδειγμα, μέσα από την εξέταση μιας ποικιλίας πιθανών αποτελεσμάτων του προγράμματος σε ιδιώτες, νοικοκυριά και κοινότητες ή περιοχές (DelNinnoetal., 2009):

- Επιπτώσεις όσον αφορά τους άμεσους και δηλωμένους στόχους του προγράμματος:
 - ✓ δίκαιη κατανομή ανά φύλο των θέσεων εργασίας που θα δημιουργηθούν,
 - ✓ ενίσχυση του εισοδήματος,
 - ✓ δημιουργία νέων «περιουσιακών στοιχείων»,
- Έμμεσες κοινωνικοοικονομικές επιπτώσεις: μείωση της διαρροής εγκεφάλων, μείωση της ψαλίδας στις απολαβές των νέων σε σχέση με τις άλλες χώρες της ΕΕ, αύξηση της συμμετοχής των γυναικών και των νέων στην αγορά εργασίας στο πλαίσιο του προγράμματος πάνω από τον εθνικό μέσο όρο, καλλιέργεια νέων δεξιοτήτων.
- Επιπτώσεις στο επίπεδο ευημερίας της κοινότητας: πρόσβαση σε καλύτερες υπηρεσίες, αύξηση της παραγωγικότητας, ενίσχυση των δεσμών με άλλες αγορές εκτός της κοινότητας, μείωση του βάθους της φτώχειας σε επίπεδο νοικοκυριού και κοινότητας.
- Επιπτώσεις στην ενδυνάμωση των γυναικών και των νέων: ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, της δυνατότητας λήψης αποφάσεων και της θέσης τους μέσα στην κοινότητα.

Όπως αναφέρθηκε, οι διαδικασίες Πολιτικής και Απασχόλησης απαιτούν τόσο ποσοτικά όσο και ποιοτικά δεδομένα. Τα ποσοτικά δεδομένα μπορούν να συγκεντρωθούν μέσω του σχεδιασμού διαφόρων εργαλείων έρευνας:

- Διαχρονική έρευνα σε επίπεδο νοικοκυριών με σκοπό την απόκτηση αντίστοιχων πληροφοριών, στο πλαίσιο ερευνών για τα νοικοκυριά, για την παρακολούθηση των μακροπρόθεσμων επιπτώσεων του προγράμματος στους συμμετέχοντες, τα νοικοκυριά και την κοινότητα.
- Έρευνα αιτούντων για την παροχή πληροφοριών σχετικά με την επιλεξιμότητα και τη συμμετοχή στο πρόγραμμα.
- Έρευνα αναφοράς σε επίπεδο ατόμων, νοικοκυριού και κοινότητας για την παροχή πληροφοριών σχετικά με το προφίλ των συμμετεχόντων και των μη συμμετεχόντων στο τοπικό επίπεδο.
- Μητρώο του Συστήματος Διαχείρισης Πληροφοριών.

3.2. Μεθοδολογία διερεύνησης των στοιχείων

Προκειμένου να αξιολογήσουμε και να κατανοήσουμε την επίδραση του προγράμματος σε επιλεγμένους δείκτες, είναι σημαντικό να διερευνηθούν τα χαρακτηριστικά των επιλεγμένων κοινοτήτων και των συμμετεχόντων στο πρόγραμμα πριν από την έναρξή του. Πληροφορίες σχετικά με τα διαφορετικά χαρακτηριστικά των ατόμων και των νοικοκυριών που συμμετέχουν σε αυτό θα βοηθήσουν επίσης να διαπιστώσουμε κατά πόσο τα άτομα που συμμετέχουν αποτελούν πραγματικά την ομάδα - στόχο.

Μια περιγραφική ανάλυση των χαρακτηριστικών των ατόμων και των νοικοκυριών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα θέτει τις βάσεις για την αξιολόγηση και την εκτίμηση των επιπτώσεων.

Αναφορικά με τα νοικοκυριά, εργαλεία έρευνας των νοικοκυριών σε εθνική βάση μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να συγκεντρωθούν τα δεδομένα που απαιτούνται για μια μακροπρόθεσμη αξιολόγηση των επιπτώσεων του

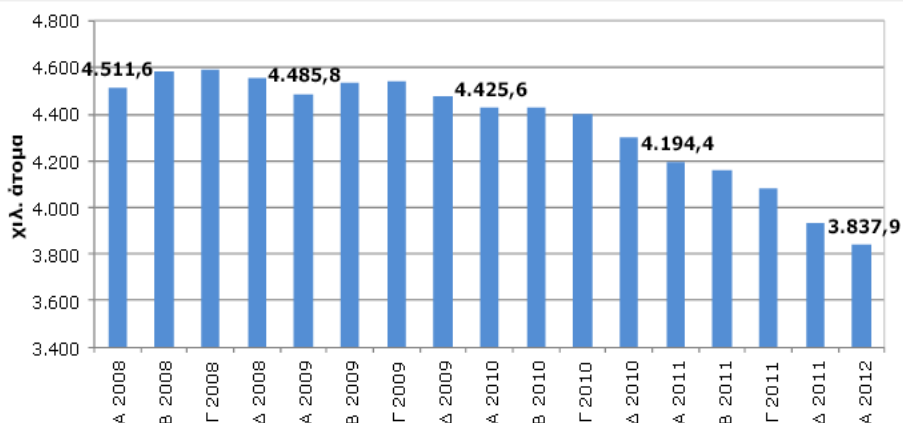
προγράμματος. Η απόφαση για το εάν θα διεξαχθεί έρευνα σε εθνικό επίπεδο μέσα από μια επιλεγμένη στρατηγική δειγματοληψίας αποτελεί κρίσιμο ζήτημα.

Η απογραφή είναι η πιο κατάλληλη μέθοδος όταν τα πληθυσμιακά στοιχεία έχουν βαρύνουσα σημασία και ο πληθυσμός είναι αρκετά μικρός για να συγκεντρωθούν όλα τα στοιχεία. Ο πληθυσμός μπορεί να είναι τόσο μικρός που να μην είναι αναγκαία η δειγματοληψία. Ένα δείγμα από απόψεις ειδικών είναι η πιο κατάλληλη μέθοδος σε μια μελέτη περίπτωσης η οποία απαιτεί αξιολογήσεις.

3.3. Δεδομένα

Βάσει των στοιχείων της ΕΛ.ΣΤΑΤ και της Έρευνας Εργατικού Δυναμικού, ο μέσος αριθμός των απασχολούμενων μειώθηκε κατά 6,8% (298 χιλ. άτομα) το 2011 σε σχέση με το 2010. Τονίζεται το γεγονός ότι η επιδείνωση ήταν ταχεία και εντεινόμενη στη διάρκεια του έτους, με συνέπεια το τελευταίο τρίμηνο του 2011 ο αριθμός των απασχολούμενων να πέσει για πρώτη φορά κάτω από τα 4 εκατομμύρια στο διάστημα της τελευταίας δεκαετίας. Η κάμψη της απασχόλησης συνεχίζεται και στο 2012, αφού ο αριθμός των απασχολούμενων κατά το Α' Τρίμηνο του έτους μειώθηκε σε 3.837,9 χιλ., που συνεπάγεται ότι σε ένα χρόνο υπήρξε απώλεια 356,5 χιλ. θέσεων εργασίας, ενώ στη διετία 2010-2012 (Α' Τρίμηνο) η μείωση των θέσεων εργασίας διαμορφώθηκε σε 587,7 χιλ. Το γεγονός αυτό αποτελεί το σημαντικότερο ίσως αντίκτυπο της συνεχιζόμενης οικονομικής ύφεσης στη χώρα.⁴

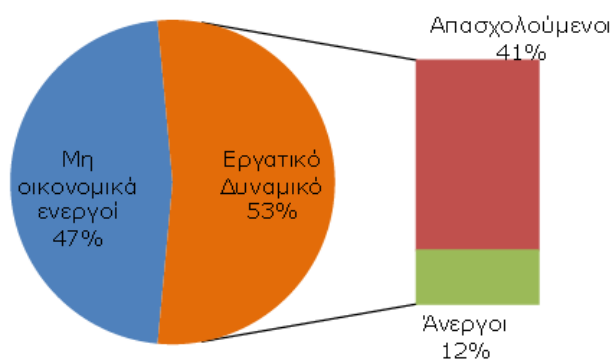
⁴<http://www.statistics.gr/>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 24-06-2014]

Διάγραμμα 5: Εξέλιξη του αριθμού των απασχολούμενων (2008 - 2012)

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

Αναφορικά με το εργατικό δυναμικό των 4.958 χιλ. ατόμων της Ελλάδος αντιστοιχούσε στο 53% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας (άτομα ηλικίας >15 ετών), ενώ ο αριθμός των απασχολούμενων, ο οποίος διαμορφώθηκε σε 3.837,9 χιλ. άτομα (Α΄ Τρίμηνο 2012) αντιστοιχεί στο 41% του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας.⁵

⁵<http://www.statistics.gr/>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 24-06-2014]

Διάγραμμα 6: Κατανομή του πληθυσμού εργάσιμης ηλικίας κατά το 'Α τρίμηνο του 2012

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

Α' Τρίμηνο 2011					Β' Τρίμηνο 2011				
Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας	Εργατικό Δυναμικό	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας	Εργατικό Δυναμικό	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί
9.329,4	4.987,0	4.194,4	792,6	4.342,4	9.337,6	4.967,2	4.156,3	810,8	4.370,5
Γ' Τρίμηνο 2011					Δ' Τρίμηνο 2011				
Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας	Εργατικό Δυναμικό	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί	Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας	Εργατικό Δυναμικό	Απασχο- λούμενοι	Άνεργοι	Μη οικονομικά ενεργοί
9.346,0	4.957,6	4.079,3	878,3	4.388,4	9.354,5	4.958,7	3.932,8	1.025,9	4.395,8
Α' Τρίμηνο 2012									
Πληθυσμός εργάσιμης ηλικίας	Εργατικό Δυναμικό		Απασχολούμενοι		Άνεργοι		Μη οικονομικά ενεργοί		
9.362,3	4.958,0		3.837,9		1.120,1		4.404,3		

Πίνακας 3: Πληθυσμός της Ελλάδας και κατάσταση απασχόλησης

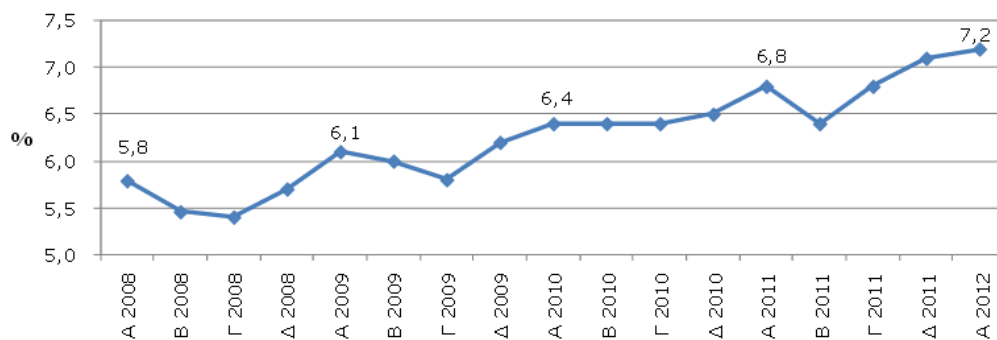
Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

	Α 2009	Β 2009	Γ 2009	Δ 2009	Α 2010	Β 2010	Γ 2010	Δ 2010	Α 2011	Β 2011	Γ 2011	Δ 2011	Α 2012
Σύνολο	-25,8	-50,6	-49,7	-76,8	-60,2	-104,9	-137,2	-177,8	-231,2	-270,7	-323,6	-366,2	-356,5
15-19	-5,5	-4,7	-0,3	-1,4	-2,8	-5,7	-11,8	-12,2	-12,8	-8,3	-6,0	-2,4	0,9
20-24	3,9	-13,4	-8,2	-23,3	-26,0	-24,5	-26,1	-22,4	-27,5	-41,7	-45,9	-45,0	-44,4
25-29	-20,7	-16,5	-18,1	-26,1	-29,2	-43,5	-47,2	-69,9	-75,1	-75,3	-76,7	-70,1	-67,9
30-44	-15,2	-25,1	-31,8	-35,0	-22,3	-29,7	-46,2	-55,9	-73,0	-92,0	-105,6	-127,7	-124,4
45-64	14,0	7,6	11,1	6,9	21,0	4,8	-4,1	-13,0	-39,8	-49,6	-78,5	-106,6	-101,4
65 +	-2,2	1,5	-2,5	2,2	-0,8	-6,3	-1,8	-4,5	-3,0	-3,7	-10,8	-14,4	-19,4
Άνδρες	-47,4	-58,4	-54,9	-69,3	-50,7	-85,8	-103,7	-123,8	-156,2	-159,8	-193,9	-231,5	-217,7
15-19	-3,2	-1,4	0,6	-0,3	-2,6	-5,1	-9,0	-8,0	-8,0	-3,9	-1,9	-0,9	1,5
20-24	0,8	-8,2	-8,7	-13,4	-14,6	-12,8	-13,9	-16,0	-17,5	-27,2	-29,8	-25,4	-25,6
25-29	-15,5	-10,6	-10,2	-18,1	-20,7	-36,3	-31,0	-42,0	-42,0	-34,9	-39,8	-38,9	-39,6
30-44	-22,9	-30,9	-25,0	-26,8	-7,6	-15,5	-33,7	-34,5	-54,8	-55,3	-59,5	-82,3	-74,7
45-64	-4,0	-5,6	-6,4	-10,0	-3,5	-10,9	-14,4	-20,5	-31,5	-35,6	-55,4	-72,2	-66,1
65 +	-2,4	-1,8	-5,2	-0,7	-2,0	-5,1	-1,6	-2,8	-2,4	-3,0	-7,6	-11,6	-13,2
Γυναίκες	21,6	7,9	5,3	-7,5	-9,4	-19,3	-33,6	-53,9	-75,0	-110,8	-129,7	-134,8	-138,8
15-19	-2,4	-3,4	-1,0	-1,0	-0,2	-0,6	-2,7	-4,2	-4,9	-4,3	-4,1	-1,5	-0,5
20-24	3,2	-5,1	0,5	-9,9	-11,5	-11,8	-12,2	-6,4	-10,0	-14,6	-16,2	-19,5	-18,8
25-29	-5,1	-6,0	-7,8	-8,0	-8,6	-7,3	-16,1	-27,9	-33,1	-40,3	-36,9	-31,1	-28,3
30-44	7,8	5,8	-6,8	-8,2	-14,8	-14,2	-12,4	-21,3	-18,2	-36,7	-46,2	-45,5	-49,7
45-64	18,0	13,2	17,5	16,8	24,4	15,7	10,3	7,6	-8,2	-14,0	-23,2	-34,5	-35,3
65 +	0,1	3,3	2,7	2,8	1,2	-1,1	-0,2	-1,6	-0,6	-0,8	-3,2	-2,8	-6,2

Πίνακας 4: Ετήσιες μεταβολές στην απασχόληση ανά φύλο, ομάδες ηλικιών (2009 - 2012)

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

Το 2009 φαίνεται πως η απασχόληση άρχισε να μειώνεται λόγω της μείωσης της πλήρους απασχόλησης, ενώ αντίθετα ο αριθμός των μερικώς απασχολούμενων εργαζομένων παρουσίαζε αύξηση. Ωστόσο από το Β΄ Τρίμηνο του 2011, περιορίστηκαν και οι θέσεις μερικής απασχόλησης γεγονός που παραπέμπει στην όξυνση της κρίσης. Παρόλα αυτά, το ποσοστό της μερικής απασχόλησης βαίνει αυξανόμενο τα τελευταία έτη (7,2% το Α΄ Τρίμηνο του 2012, έναντι 6,8% το Α΄ Τρίμηνο του 2011).⁶

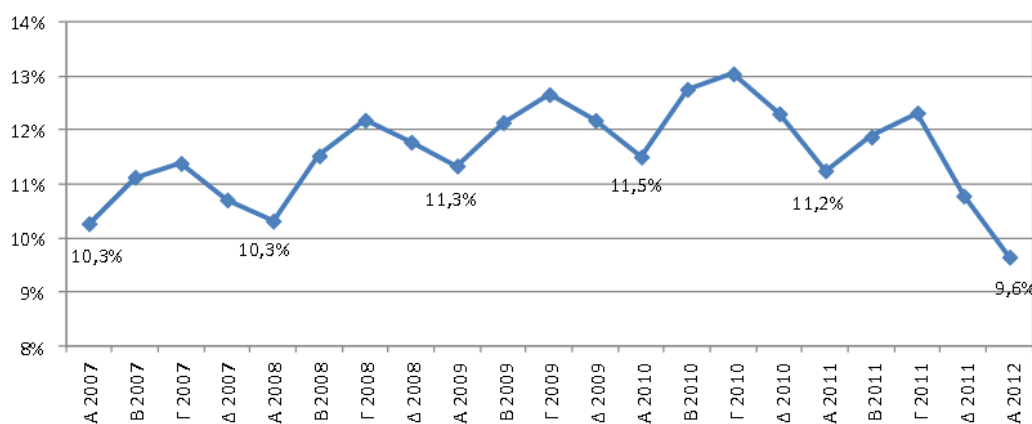
Διάγραμμα 7: Ποσοστό μερικής απασχόλησης (2008 - 2012)

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

Ένα στοιχείο που χαρακτήριζε την αγορά εργασίας τα προηγούμενα έτη ήταν η συνεχής αύξηση του ποσοστού των προσωρινά απασχολούμενων. Συγκεκριμένα το ποσοστό της προσωρινής εργασίας (ως προς το σύνολο των μισθωτών)

⁶<http://www.statistics.gr/>, [Ημερομηνία πρόσβασης: 24-06-2014]

ανήλθε το Α΄ Τρίμηνο του 2010 σε 11,5%, ενώ το κατά το Α΄ Τρίμηνο του 2007 ήταν 10,3%. Ωστόσο το 2011 το ποσοστό των προσωρινά απασχολούμενων ήταν μειωμένο συγκριτικά με αυτό των ετών 2009-2010 (11,2% το 2011), τάση η οποία παρατηρείται και κατά το πρώτο τρίμηνο του 2012 (9,6%). Χαύξηση του ποσοστού της προσωρινής απασχόλησης τα προηγούμενα έτη ουσιαστικά επήλθεως πρώτη αντίδραση αρκετών επιχειρήσεων στην κρίση, με την υποκατάσταση των μόνιμων εργαζομένων με προσωρινά απασχολούμενους. Όμως, η ένταση της οικονομικής ύφεσης το 2011 πιθανολογείται ότι οδήγησε αρκετές επιχειρήσεις στη μείωση και των προσωρινά απασχολούμενων. Όπως διαπιστώνεται από τα στοιχεία της έρευνας, η προσωρινή εργασία παρουσιάζει έντονη εποχικότητα. Ειδικότερα, παρατηρείται αύξηση το δεύτερο και τρίτο τρίμηνο κάθε έτους, η οποία οφείλεται κυρίως στην αύξηση της τουριστικής κίνησης το συγκεκριμένο διάστημα.

Διάγραμμα 8: Ποσοστό προσωρινής απασχόλησης (2007 - 2012)

Πηγή: ΕΛ. ΣΤΑΤ.

3.4. Παρατηρήσεις

Από τα προαναφερθέντα στοιχεία που παρατέθηκαν, μέσα από την έρευνα της ΕΛ. ΣΤΑΤ., βλέπουμε πως η πολιτική απασχόλησης που ακολουθείται κατά την διάρκεια των τελευταίων ετών είναι η πολιτική της μερικής και προσωρινής απασχόλησης. Ωστόσο, η πλήρης απασχόληση είναι ένα απαραίτητο συστατικό για μια δίκαιη ανάπτυξη. Ένα αποτελεσματικά σχεδιασμένο πρόγραμμα εγγυημένης απασχόλησης μπορεί να παρέχει ένα καθολικά προσβάσιμο κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας, συμβάλλοντας παράλληλα στους στόχους της κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Ένα τέτοιο πρόγραμμα δεν χρειάζεται να προκόψει εις βάρος άλλων κοινωνικών μεταβιβάσεων ή επενδύσεων σε υποδομές. Για να εισέλθει η οικονομία σε μια δίκαιη αναπτυξιακή τροχιά, πρέπει να προσφέρεται η κατάλληλη εκπαίδευση, υγειονομική περίθαλψη και κοινωνικές παροχές ικανές να περιορίσουν τη φτώχεια και να βελτιώσουν την ποιότητα ζωής των εργαζόμενων φτωχών.

Σημαντικό θεωρείται το γεγονός ότι χωρίς απασχόληση μειώνεται το ανθρώπινο και το κοινωνικό κεφάλαιο, αυξάνεται η φτώχεια, συρρικνώνονται ακόμα περισσότερο τα δικαιώματα των γυναικών και εμπεδώνεται ο κοινωνικός αποκλεισμός (Sen, 1999). Όλοι αυτοί είναι παράγοντες που αποδυναμώνουν και καταστρέφουν την ανθρώπινη υπόσταση στο σύνολό της. Μια πολιτική του «εργοδότη της έσχατης προσφυγής» μπορεί να αντιστρέψει αυτές τις αρνητικές επιπτώσεις που επιφέρει η απώλεια θέσεων απασχόλησης.

Η μέτρηση της προόδου ως προς την επίτευξη των στόχων του προγράμματος εξαρτάται από τον ορισμό των σχετικών δεικτών. Οι δείκτες αυτοί μπορεί να καθοριστούν με βάση τα στοιχεία που συλλέγονται απευθείας από τη διαχείριση του προγράμματος μέσω του συστήματος διαχείρισης πληροφοριών, από στατιστικά στοιχεία για το σύνολο της χώρας ή από στοιχεία που συλλέγονται από συγκεκριμένες περιοχές σε μόνιμη βάση από κρατικές υπηρεσίες. Επίσης, τα στοιχεία που χρειάζονται για την κατάρτιση των δεικτών μπορεί να προέρχονται

από έρευνες που διεξάγουν άμεσα το προσωπικό ή οι φορείς στους οποίους ανατέθηκαν συγκεκριμένα οι έρευνες αυτές.

Πολλές από τις κριτικές εναντίον των προγραμμάτων άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας, οι οποίες βρίσκουν απήχηση, είναι ότι δημιουργούν πληθωρισμό, ότι στρεβλώνουν την αγορά και ότι είναι επιρρεπή σε πελατειακές σχέσεις. Ωστόσο, με τον κατάλληλο σχεδιασμό και διαφάνεια, οι θεωρητικοί πυλώνες του «εργοδότη της εσχάτης προσφυγής» μπορούν να προσφέρουν πολύ σημαντικά πραγματικά οφέλη μέσω προγραμμάτων παροχής εγγυημένης απασχόλησης. Ως μια πρακτική εκδοχή των προγραμμάτων εγγυημένης απασχόλησης, η δημιουργία θέσεων εργασίας στην Ελλάδα έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει, στοχευμένα, εισοδήματα και να μειώσει τη φτώχεια. Η εξασφάλιση της ανάπτυξης και η συνεχής βελτίωση των προγραμμάτων δημιουργίας θέσεων εργασίας θα προσφέρει μια σανίδα σωτηρίας σε οικογένειες που έχουν σήμερα ανάγκη εξαιτίας της οικονομικής κρίσης. Ενόψει της παρατεταμένης ύφεσης και της διάλυσης που υφίσταται το κοινωνικό δίχτυ ασφαλείας, προγράμματα άμεσης δημιουργίας θέσεων εργασίας όπως αυτά που αναπτύξαμε στην παρούσα μελέτη, θα πρέπει να αναπτυχθούν ευρέως και να βρίσκονται στο επίκεντρο των ασκούμενων πολιτικών.

Συμπεράσματα - Προτάσεις

Από την συγγραφή της παρούσας πτυχιακής εργασίας προκύπτουν αβίαστα κάποια συμπεράσματα. Γεγονός αποτελεί πια πως δεν υπάρχει πιο σημαντική οικονομική πολιτική από αυτή που επιδιώκει τη δημιουργία θέσεων εργασίας. Ο ιδιωτικός τομέας παίζει αναμφισβήτητα σημαντικό ρόλο στη δημιουργία απασχόλησης, αλλά κατά τη διάρκεια μιας περιόδου ύφεσης δεν μπορεί να εξασφαλίσει αρκετές θέσεις εργασίας ώστε να επιταχύνει την ανάκαμψη ή να συμβαδίζει με την αύξηση του πληθυσμού. Υπάρχει όμως μια εναλλακτική λύση: η εγγυημένη απασχόληση μέσω ενός κρατικού προγράμματος στο πλαίσιο του «εργοδότη της εσχάτης προσφυγής», το οποίο θα προσφέρει δουλειά σε κάθε άτομο έτοιμο, πρόθυμο και ικανό να εργαστεί με τον προβλεπόμενο κατώτερο μισθό συν κοινωνική ασφάλιση.

Κατά τη διάρκεια του οικονομικού κύκλου, και ιδιαίτερα σήμερα, σε μια περίοδο επιβαλλόμενης λιτότητας, αφήνουμε χιλιάδες ανθρώπους στην οικονομική αδράνεια με την πεποίθηση ότι αυτό έχει κάποιο νόημα πολιτικά, οικονομικά και κοινωνικά. Αλλά φυσικά κάτι τέτοιο δεν έχει κανένα νόημα. Τα οφέλη από την απασχόληση περιλαμβάνουν: παραγωγή αγαθών, υπηρεσιών και εισοδήματος επαγγελματική κατάρτιση κατά την απασχόληση και ανάπτυξη δεξιοτήτων, μείωση της φτώχειας ενίσχυση της κοινότητας και κοινωνική δικτύωση κοινωνική, πολιτική και οικονομική σταθερότητα κοινωνικούς πολλαπλασιαστές (θετική ανατροφοδότηση με σχόλια, γνώμες και ενίσχυση της δυναμικής, που δημιουργούν έναν ενάρετο κύκλο κοινωνικοοικονομικών οφελών).

Δεδομένου ότι η κατανάλωση αποτελεί τη μεγαλύτερη συνιστώσα των μακροοικονομικών δαπανών, μια οικονομία που χαρακτηρίζεται από πλήρη απασχόληση είναι βέβαιο ότι θα επεκταθεί. Από την άλλη μεριά, μια οικονομία που στοχεύει στην επίτευξη αυξανόμενων ρυθμών μεγέθυνσης μέσω πολιτικών που ενθαρρύνουν τις ιδιωτικές επενδύσεις έντασης κεφαλαίου, όχι μόνο δεν μπορεί να αναπτυχθεί, αλλά οδηγεί σε αυξανόμενη αστάθεια και εισοδηματική

ανισότητα. Ένα πρόγραμμα εγγυημένης απασχόλησης θα μπορούσε να αποκαταστήσει τη δέσμευση του κράτους για την ενίσχυση της απασχόλησης, με δεδομένο ότι το συνολικό αποτέλεσμα θα υπερκεράσει το κόστος.

Το πρόγραμμα δεν είναι απαραίτητο να περιορίζεται σε κάποια συγκεκριμένη ομάδα του πληθυσμού, με κριτήριο το φύλο, την ηλικία, την εκπαίδευση ή την εμπειρία. Μπορεί να λειτουργήσει σαν ένα ρυθμιστικό απόθεμα: σε περιόδους επέκτασης της οικονομίας, οι εργοδότες του ιδιωτικού τομέα θα προσλαμβάνουν εργαζόμενους οι οποίοι έτσι θα εγκαταλείπουν το πρόγραμμα, ενώ σε περιόδους οικονομικής ύφεσης το κοινωνικό δίκτυ ασφαλείας θα επιτρέψει σε αυτούς που έχασαν τη δουλειά τους να μην περιθωριοποιηθούν και να είναι διαρκώς έτοιμοι για εργασία.

Ένα τέτοιο πρόγραμμα θα βοηθά επίσης εκείνους που δεν μπορούν να βρουν εργασία εκτός του προγράμματος, ενισχύοντας το επαγγελματικό τους προφίλ μέσω της κατάρτισης. Τα μητρώα με τα εργασιακά προσόντα όλων των συμμετεχόντων θα είναι διαθέσιμα στους πιθανούς εργοδότες. Τα γραφεία ανεργίας θα μετατραπούν σε γραφεία εύρεσης εργασίας, αντιστοιχίζοντας τους εργαζομένους με θέσεις εργασίας που ταιριάζουν στις δεξιότητές τους και βοηθώντας τους εργοδότες να τους εντοπίζουν μέσα από το πρόγραμμα και να τους προσλαμβάνουν. Οι περιφέρειες, οι δήμοι και οι εγγεγραμμένοι μη κερδοσκοπικοί οργανισμοί θα έχουν τη δυνατότητα να προτείνουν έργα και υπηρεσίες. Οι προτάσεις θα υποβάλλονται στα κατά τόπους γραφεία του Υπουργείου Εργασίας και Κοινωνικής Ασφάλισης ή σε άλλες καταλληλότερες δημόσιες υπηρεσίες. Στην ιστοσελίδα των γραφείων αυτών θα παρέχονται πληροφορίες για όλα τα έργα που εκκρεμούν, έχουν εγκριθεί ή βρίσκονται υπό εξέλιξη, καθώς και οι τελικές εκθέσεις που θα δημοσιοποιούνται όταν ολοκληρωθούν τα έργα.

Τα κυριότερα μέτρα τα οποία συμπεριλαμβάνει η υποστήριξη και ενίσχυση της πολιτικής της απασχόλησης είναι τέσσερα και εντάσσονται στην κατηγορία των ενεργητικών πολιτικών ενίσχυσης της απασχόλησης. Πιο συγκεκριμένα τα μέτρα είναι:

- η υποστήριξη της αναζήτησης απασχόλησης,
- οι επιδοτήσεις της απασχόλησης,
- η κατάρτιση,
- η άμεση δημιουργία θέσεων απασχόλησης στο δημόσιο ή το μη κερδοσκοπικό τομέα της οικονομίας, και
- οι στοχευμένες ενισχύσεις στον τομέα του τουρισμού και στον τομέα των κοινωνικών υπηρεσιών.

Αναφορικά με το πρώτο μέτρο, η διαδικασία της υποστήριξης της αναζήτησης απασχόλησης περιλαμβάνει ένα φάσμα διαφορετικών δράσεων, όπως είναι για παράδειγμα ο συνδυασμός της ευελιξίας με την ασφάλεια (flexicurity) και η συμβουλευτική, αν και σε αρκετές περιπτώσεις τέτοιου είδους υπηρεσίες συνδέονται με την εντατικότερη παρακολούθηση των απαιτήσεων για την αναζήτηση εργασίας όταν ο άνεργος λαμβάνει επιδόματα ανεργίας.

Το δεύτερο μέτρο πολιτικής αποτελεί η επιδότηση της απασχόλησης. Εδώ αναφέρονται κυρίως μέτρα επιδότησης ενός μέρους του κόστους εργασίας με τη μορφή απαλλαγής των εργοδοτών από την καταβολή εισφορών ή με τη μορφή άμεσης χρηματικής καταβολής ενός μέρους της αμοιβής της εργασίας από το κράτος προς τις επιχειρήσεις.

Το τρίτο μέτρο είναι η κατάρτιση που αντιπροσωπεύει μία μεγάλη αναλογία στο συνολικό κόστος των ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης σε πολλές χώρες. Ο στόχος της κατάρτισης είναι να τροποποιήσει ή να συμπληρώσει τις δεξιότητες των αναζητούντων εργασία ώστε αυτές να ανταποκρίνονται με μεγαλύτερη προσέγγιση στις ανάγκες της αγοράς εργασίας και συνεπώς να συμβάλλουν, είτε στην εξεύρεση απασχόλησης είτε στη βελτίωση του εισοδήματος των ανέργων.

Σημαντικό μέτρο ενεργητικών πολιτικών απασχόλησης αναφέρεται η άμεση δημιουργία θέσεων απασχόλησης στο δημόσιο ή το μη-κερδοσκοπικό τομέα της οικονομίας. Αυτό το μέτρο πολιτικής εφαρμόστηκε κυρίως κατά την περίοδο της ενοποίησης της Γερμανίας και θεωρείται ως ένα μέτρο το οποίο ενδέχεται, εφόσον η διάρκειά του είναι περιορισμένη, να συμβάλει στην ένταξη των

ωφελουμένων που δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στην «ανοιχτή» αγορά εργασίας.

Αναφορές – Πηγές

➤ Ξένη βιβλιογραφία – Αρθρογραφία

- Baker D., A. Glyn., D.R. Howell and J. Schmitt., (2005), "Labor market institutions and unemployment: a critical assessment of the crosscountry evidence", in D.R.Howell,, *Fighting Unemployment* Oxford University Press
- Bean, C.R. (1994). "European Unemployment: a survey", *Journal of Economic Literature*, June
- Bitros C.G and K. Prodromidis (1994) "Welfare benefits and the rate of unemployment: some evidence from the European Union in the last thirty years
- Blau, D.and Robins, R (1990). "Job search outcomes for the employed and unemployed", *Journal of Political Economy*, vol. 98
- Boyer R. (1985), *Labour Flexibilities: Many forms, uncertain effects"* *Labour and Society* vol. 12, no 1
- Browning, H. and Singelmann, J. (1978). "Thetransformation
- Card, D., Kramarz, E, Lemieux.T 1985 "Changes in the relative structure of wages and employment: a comparison of the United States, Canada and France", Working Paper No 355, Industrial Relations Section, Princeton University
- Del Ninno, C., Subbarao, K. and Milazzo, A. (2009). "How to make public works work: A review of the experiences", *Social Protection Discussion Paper 0905*, The World Bank.
- Fitoussi, J-R, D. Jestaz, E. Phelps and G. Zoega.(2000). "Roots of the recent recoveries: labor reforms or private sector forces? *Brooking' Papers on Economic Activity* 1
- Gouverneur, J. (1999). *Ανακαλύπτοντας την Οικονομία: Ορατά Φαινόμενα και Κρυμμένες Πραγματικότητες*, Αθήνα: Τυπωθήτω-Γιώργος Δαρδανός.

- Howell, R.D. and Huebler; F. (2005). "Wage compression and the unemployment crisis: labor market institutions, skills and inequality-unemployment tradeoffs" in Howell (eds) Fighting Unemployment, ed Oxford University Press
- Howell, R.D. and Huebler; F. (2005). "Wage compression and the unemployment crisis: labor market institutions, skills and inequality-unemployment tradeoffs" in Howell (eds) Fighting Unemployment, ed Oxford University Press
- Join-Lambert M.-T. et al., (1997), Politiquessociales, Paris, Presses de SciencesPo et Dalloz, 718 p
- Krueger;A.B and Pischke,J-S. (1997), "Observations and conjectures on the US employment miracle", Working paper 6146, NBER
- Lewis, W. (1978). Growth and Fluctuations: 1870-1913, London: Allen and Unwin.
- Marchel, B and Taieb, J (1991) Le chomaged'aujourd' hui, ed. Nathan, Paris.
- Nickell, S and Bell, B. (1995). 'The collapse in demand for the unskilled and unemployment across the OECD, Oxford Review of Economic Polity, 11(1) Spring.
- Nickell, S., Nunziata, L. and W. Ochel. (2002). "Unemployment in the OECD since the 1960s: what do we know", Bank of England
- Perrot, A (1992) Les nouvellesthories du marchι du travail, La Decouverte, Paris.
- Rostow, W. W. (Walt Whitman, 1916-2003) (1963). Economics of Take-off intoSustained Growth, London: Macmillan, New York: St Martin's Press.
- Rubin, I. I. (1994). Ιστορία Οικονομικών Θεωριών, Αθήνα: Κριτική.
- Schmid, G et al (1992) Unemployment Insurance and active labour market policy. An international comparison of financing systems, Detroit Wayne State University Press
- Sen, A. (1999). Development as Freedom. NY: Anchor, [ελλέκδ.:Σεν, Α. (2006). Η ανάπτυξη ως ελευθερία, μτφ. Ε. Αστεριού, Αθήνα: Καστανιώτης].

- Wadsworth, J. (1991) "Unemployment benefits and search effort in the UK labour market", *Economica*, vol. 43

- **Ελληνική βιβλιογραφία – Αρθρογραφία**

- Γαβρόγλου, Σ. (2004). « «ΜέτρονΑριστον»: ευέλικτες μορφές απασχόλησης και δυναμισμός των επιχειρήσεων» στο Επετηρίδα Αγοράς Εργασίας 2004.
- Γαβρόγλου, Σ. (2005). «Εργασία και ευελιξία: τάσεις της αγοράς και αποτιμήσεις εργαζομένων» στο Ναζάκης και Χλέτσος «Το μέλλον της εργασίας. Σύγχρονες κοινωνικοοικονομικές αναλύσεις», εκδ. Πατάκη
- Δημουλάς, Κ. (2005). Πολιτική απασχόλησης: Πεδίο σύζευξης της οικονομικής και της κοινωνικής πολιτικής / επιμέλεια Μαρία Καραμεσίνη, Γιάννης Κουζής, επιμέλεια σειράς Δ. Γ. Τσαούσης, κείμενα Κώστας Δημουλάς, Θεανώ Καλλιδικάκη, Μαρία Καραμεσίνη, Γιάννης Κουζής, Πέτρος Λινάρδος - Ρυλμόν, Αντιγόνη Λυμπεράκη, Αλίκη Μουρίκη. - 1η έκδ. –Gutenberg, Αθήνα
- Ινστιτούτο εργασίας ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ (2011), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2011 , 13 Εκθέσεις, Αθήνα
- Ινστιτούτο εργασίας ΓΣΕΕ- ΑΔΕΔΥ (2013), Η ελληνική οικονομία και η απασχόληση Ετήσια Έκθεση 2013 , 13 Εκθέσεις, Αθήνα
- Λυμπεράκη, Α.(1991). Ευέλικτη εξειδίκευση; : Κρίση και αναδιάρθρωση στη μικρή βιομηχανία,Gutenberg, Αθήνα
- Λυμπεράκη, Α. (1992). Η πρόκληση της ανάπτυξης σε μικρή κλίμακα : Οικονομική ευελιξία και κοινωνικές δυσκαμψίες, Gutenberg, Αθήνα
- Πετρινώτη, Ξ. (1989). Αγορές Εργασίας, Παπαζήσης, Αθήνα

- **Διαδίκτυο**

- <http://ec.europa.eu/>
- <http://www.statistics.gr/>

